

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Náhradní rodinná péče pohledem pracovníků dětského domova
Diplomová práce

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Linda Stejskalová**
Osobní číslo: **H23280**
Studijní program: **N0111P190001 Resocializační pedagogika**
Téma práce: **Náhradní rodinná péče pohledem pracovníků dětského domova**
Téma práce anglicky: **Substitute family care from the point of view of the staff of a children's home**
Zadávající katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování

Teoretická část práce se bude zabývat formami náhradní rodinné péče a ústavní výchovou dítěte, popíše současný stav sociálně právní ochrany dětí a ústavní výchovy, zaměří se také na úlohu pracovníků DD a situaci dětí v dětském domově.

V praktické části bude zpracován kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření. Cílem je zjistit, jaké jsou názory pracovníků DD na náhradní rodinnou péči (jak to vnímají, jaké konkrétní zkušenosti mají, jak podle nich systém funguje, jaké jsou důvody k dlouhodobému pobytu dětí v DD, jak vypadá přechod dítěte z DD do náhradní rodinné péče).

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- MATOUŠEK, Oldřich. *Ústavní péče*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Učebnice pro obor sociální práce, sv. 6. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 80-85850-76-1.
- MILLIGAN, Ian a STEVENS, Irene. *Residential child care: collaborative practice*. London: Sage Publications, 2006. ISBN 1-4129-0850-7
- PACNEROVÁ, H., KUPCOVÁ, A. Z. (eds.) Vybraná témata výchovatelské praxe. Inspirace pro vychovatele v zařízeních ústavní a ochranné výchovy. Praha: NÚV, Univerzita Karlova, TOCCA, 2012. Dostupné na: http://www.nuv.cz/uploads/pracoviste_pro_certifikace/Vybrana_temata_vychovatelске_praxe_sbornik.pdf
- ŠKOVIERA, Albín. *Vychovatelství a výchova*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2022. ISBN 978-80-7560-416-3
- ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0
- TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-864-3

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Adriana Sychrová, Ph.D.**
Katedra věd o výchově

Datum zadání diplomové práce: **30. března 2024**
Termín odevzdání diplomové práce: **30. března 2025**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D. v.r.
děkan

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D. v.r.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2024

Prohlašuji:

Práci s názvem Náhradní rodinná péče pohledem pracovníků dětského domova jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 25. 3. 2025

Bc. Linda Stejskalová v.r.

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucí práce paní Mgr. Adrianě Sychrové, Ph.D. za odborné vedení práce a poskytnuté rady. Dále bych chtěla poděkovat panu Ing. Jaroslavu Myslivcovi, Ph.D., za poskytnuté konzultace. Také bych chtěla poděkovat všem respondentům, kteří se zúčastnili výzkumného šetření.

ANOTACE

Teoretická část práce se bude zabývat formami náhradní rodinné péče a ústavní výchovou dítěte, popíše současný stav sociálně právní ochrany dětí a ústavní výchovy, zaměří se také na úlohu pracovníků dětských domovů a situaci dětí v dětském domově.

V praktické části bude zpracován kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření. Cílem je zjistit, jaké jsou názory pracovníků dětských domovů na náhradní rodinnou péči (jak to vnímají, jaké konkrétní zkušenosti mají, jak podle nich systém funguje, jaké jsou důvody k dlouhodobému pobytu dětí v dětském domově, jak vypadá přechod dítěte z dětského domova do náhradní rodinné péče).

KLÍČOVÁ SLOVA

náhradní rodinná péče, děti, dětský domov

TITLE

Substitut family care from the point of view of children's home workers

ANNOTATION

The theoretical part of the thesis will deal with the forms of foster family care and institutional child upbringing, it will describe the current state of social legal protection of children and institutional education, it will also focus on the role of the workers of the DD and the situation of children in the children's home.

In the practical part, quantitative research in the form of a questionnaire survey will be elaborated. The aim is to find out what are the opinions of the DD workers on foster family care (how they perceive it, what specific experiences they have, how they think the system works, what are the reasons for the long-term stay of children in DD, how does the transition of a child from DD to foster family care look like).

KEYWORDS

foster family care, children

OBSAH

SEZNAM TABULEK.....	9
SEZNAM GRAFŮ.....	10
SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK.....	11
ÚVOD.....	12
TEORETICKÁ ČÁST.....	14
1 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	14
1.1 Co je to náhradní rodinná péče	14
1.2 Formy náhradní rodinné péče	14
1.2.1 Osvojení.....	14
1.2.1.1 Mezinárodní osvojení	15
1.2.2 Pěstounská péče	15
1.2.2.1 Pěstounská péče na přechodnou dobu	17
1.2.3 Poručenství a opatrovnictví	17
1.2.4.1. Poručenství	17
1.2.4.2 Opatrovnictví	19
1.2.5 Svěření do péče jiné osoby	19
1.3 Zprostředkování náhradní rodinné péče.....	20
1.4 Přechod dítěte do náhradní rodiny	21
1.5 Začlenění dítěte do náhradní rodiny	23
2 NÁHRADNÍ ÚSTAVNÍ PÉČE	24
2.4 Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy.....	25
2.1.1 Diagnostický ústav.....	25
2.1.2 Dětský domov.....	25
2.1.3 Dětský domov se školou	25
2.1.4 Výchovný ústav	25
3 DĚTSKÝ DOMOV	26
3.4 Organizace.....	26
3.5 Personální zabezpečení	27
3.5.1 Pedagogičtí pracovníci	27
3.5.2 Nepedagogičtí pracovníci.....	29

3.6 Dlouhodobý pobyt dětí v DD	30
3.7 Statistiky	31
3.8 Hostitelská péče	31
4 SOUČASNÝ STAV SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ	32
4.7 Úmluva o právech dítěte	32
4.8 Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně – právní ochraně dětí	33
4.8.1 Změny v zákoně o sociálně – právní ochraně dětí	33
4.9 Institucionální zabezpečení sociálně právní ochrany dětí	34
4.10 Spolupráce s jinými organizacemi a institucemi	35
PRAKTICKÁ ČÁST	36
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ MEZI PRACOVNÍKY DĚTSKÝCH DOMOVŮ	36
5.1 Popis metodologie	36
5.2 Cíl výzkumu	36
5.3 Metoda sběru dat	36
5.4 Formulace hypotéz	37
5.5 Výběr respondentů	37
5.6 Prezentace výsledků	38
5.7 Verifikace hypotéz	55
5.8 Závěr výzkumu	63
ZÁVĚR	65
ZDROJE	66
SEZNAM PŘÍLOH	71
PŘÍLOHA A: Dotazník – Náhradní rodinná péče	72

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 – Důvody návratu dítěte do DD (Kategorie vytvořené z volných odpovědí respondentů)	44
Tabulka 2– Podporu, kterou chtějí pracovníci DD	48
Tabulka 3 – Empirické četnosti H1	55
Tabulka 4 – Teoretické četnosti H1	55
Tabulka 5 – Testové kritérium H1	55
Tabulka 6 – Empirické četnosti H2	57
Tabulka 7 – Teoretické četnosti H2	57
Tabulka 8 – Testové kritérium H2	58
Tabulka 9 – Empirické četnosti H3	59
Tabulka 10 – Teoretické četnosti H3	59
Tabulka 11 - Testové kritérium H3	60
Tabulka 13 – Empirické četnosti H4	61
Tabulka 14 – Teoretické četnosti H4	61
Tabulka 15 – Testové kritérium H4	62

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 – Odchod dětí do NRP	38
Graf 2 – Faktory ovlivňující přechod do NRP	38
Graf 3 – Důležitost faktorů při přechodu dítěte do NRP	39
Graf 4 – Závažnost nevýhod NRP	40
Graf 5 – Důležitost nevýhod NRP	40
Graf 6 – Spolupráce DD a náhradních rodin	41
Graf 7 – Spolupráce a adaptace dítěte u náhradní rodiny.....	42
Graf 8 – Faktory dlouhodobého pobytu dětí v DD.....	42
Graf 9 – Důležitost faktorů v souvislosti s tím, proč děti zůstávají v DD déle než 5 let...43	
Graf 10 – Navrácení dítěte do DD.....	44
Graf 11 – Co je pro dítě nejlepší	46
Graf 12 – Spolupráce DD a OSPOD	46
Graf 13 – Školení v oblasti NRP	47
Graf 14 – Podpora zaměstnanců v DD	47
Graf 15 – Legislativa NRP	49
Graf 16 – Zákaz umisťovat děti do tří let do ústavní péče.....	50
Graf 17 – Výrok od roku 2028	51
Graf 18 – Stát se pěstounem.....	52
Graf 19 – Kvalita péče poskytovaná náhradními rodinami a v DD	52
Graf 20 – Hostitelská péče.....	53
Graf 21 - Pohlaví	53
Graf 22 – Délka pracovního poměru v DD.....	54
Graf 23 – Pracovní pozice v DD.....	54

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

DD	Dětský domov
NRP	Náhradní rodinná péče
SPOD	Sociálně – právní ochrana dětí
ZSPOD	Zákon o sociálně – právní ochraně dětí

ÚVOD

Tato diplomová práce s názvem „Náhradní rodinná péče pohledem pracovníků dětského domova“ se zaměřuje na problematiku náhradní rodinné péče a ústavní výchovy dětí, přičemž zkoumá pohled pracovníků dětských domovů na tento systém.

Cílem práce je analyzovat názory a zkušenosti pracovníků dětských domovů s náhradní rodinnou péčí, jejími výzvami a přechodem dětí z ústavní výchovy do náhradních rodin. Dále se práce zaměřuje na důvody, které vedou k dlouhodobému pobytu dětí v dětských domovech.

Téma náhradní rodinné péče a ústavní výchovy dítěte mě zaujalo především na základě mých osobních zkušeností z praxe v dětském domově. Dětský domov (dále DD) je zařízení pro děti ve věku od 3 do 18 let, v případě studia lze pobyt prodloužit do 26 let, s nařízenou ústavní výchovou. Během svého působení v tomto zařízení jsem se setkala s případem, kdy děti, které byly umístěny do náhradní rodinné péče, byly po určitém čase vráceny zpět do dětského domova, a to zejména z výchovných důvodů. Tato situace mě přiměla zamyslet se nad tím, co vše může ovlivnit přechod dítěte do náhradní rodiny a proč některé děti nemohou v novém prostředí setrvat. Vzhledem k tomu, že vychovatel je v dětském domově osobou, která je dítěti nejbližší, rozhodla jsem se zaměřit na názory a zkušenosti pracovníků těchto zařízení, neboť jejich pohled na náhradní rodinnou péči může nabídnout cenné poznatky o jejích silných a slabých stránkách.

Teoretická část diplomové práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola se zaměřuje na náhradní rodinnou péči (dále NRP), její formy a proces přechodu dětí do náhradní rodiny. Druhá kapitola popisuje ústavní výchovu a zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Třetí kapitola se zabývá dětským domovem, včetně organizace a personálního zabezpečení těchto zařízení. Čtvrtá kapitola se věnuje sociálně – právní ochraně dětí, popisuje legislativu jako je Úmluva o právech dítěte a zákon o sociálně – právní ochraně dětí (dále ZSPOD). V této kapitole se také zaměřuji na změny v ZSPOD.

V praktické části se zaměřím na kvantitativní výzkum, který bude probíhat formou dotazníkového šetření mezi pracovníky dětských domovů, jehož cílem bude zjistit, jak vnímají náhradní rodinnou péči, jaké mají konkrétní zkušenosti s přechodem dětí z dětských domovů do náhradních rodin a jaké faktory podle nich ovlivňují dlouhodobý pobyt dětí v těchto zařízeních. Dotazník je vytvořen na platformě Survio a respondentům bude rozeslán prostřednictvím emailu. Tento výzkum by měl přinést cenné informace, které mohou sloužit

jako podnět pro zlepšení současného systému a přispět k efektivnější podpoře dětí i pracovníků v této oblasti.

TEORETICKÁ ČÁST

1 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Tato kapitola pojednává o náhradní rodinné péči, popíše jednotlivé formy a vymezí základní pojmy.

1.1 Co je to náhradní rodinná péče

„Náhradní rodinná péče je souhrnné označení pro všechny druhy nekolektivní péče o děti, o které se z nejrůznějších důvodů nemohou starat biologičtí rodiče.“ (Nožířová 2012, str.11). Jedná se o péči, která je prováděna náhradními rodiči, a která zajišťuje prostředí podobné jejich biologické rodině. Tato péče má přednost před ústavní péčí (Formy náhradní rodinné péče, 2023). Středobodem náhradní péče je dítě, které můžeme dle čl. 1 Úmluvy o právech dítěte považovat za každou lidskou bytost mladší osmnácti let (Trnková, 2018, str. 11).

NRP v ČR upravuje zejména zákon č. 359/1999 Sb., O sociálně-právní ochraně dětí, který upravuje informace týkající se *zprostředkování pěstounské péče a osvojení, pěstounské péče na přechodnou dobu, práv a povinností při výkonu pěstounské péče, zabývá se také dohodami o výkonu pěstounské péče, státními příspěvky na výkon pěstounské péče a dávkami pěstounské péče*. Formy náhradní rodinné péče jsou upraveny také zákonem č 89/2012 Sb., Občanský zákoník (Formy náhradní rodinné péče, 2023).

1.2 Formy náhradní rodinné péče

Náhradní rodinná péče je rozdělena do několika forem, které budou v jednotlivých podkapitolách představeny. Jedná se o osvojení, pěstounskou péči, pěstounskou péči na přechodnou dobu a poručenství a opatrovnictví, svěření dítěte do péče jiné osoby (Formy náhradní rodinné péče, 2023).

1.2.1 Osvojení

Osvojením se rozumí přijetí cizí osoby za vlastní (Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník, 2012, § 794) Osvojení je v České republice nejvyšší možnou formou náhradní rodinné péče (Gabriel a Novák, 2008, str. 42). Synonymem je adopce, ve společnosti se užívají oba termíny, rozdíl mezi nimi však není žádný. V legislativě je užíván pouze termín osvojení. Osvojitel a osvojené dítě nabývají stejného vztahu jako má rodič s dítětem, což znamená, že v rámci osvojení dochází k právnímu zániku vztahů s původní rodinou a vznikají vztahy zcela nové – s osvojitelem (Sychrová, 2015, str. 9). *„Osvojitel má vůči osvojenému dítěti rodičovskou*

zodpovědnost, vyživovací povinnost a další právní závazky, ale i nároky.“ (Nožířová, 2012, str. 13) Osvojují se děti, které jsou tzv. právně volné, což znamená „*že se jich jejich rodiče vzdali hned po narození a toto svoje rozhodnutí stvrdili po uplynutí ochranné lhůty, která trvá šest týdnů, nebo že je splněna doba tzv. kvalifikovaného nezájmu, což je u novorozenců dva měsíce a u starších dětí šest měsíců.*“ (Zezulová, 2012, str. 15)

Dle nového občanského zákoníku, § 803, musí být mezi osvojitelem a osvojovaným dítětem přiměřený věkový rozdíl. V současnosti je věkový rozdíl stanoven na 16 let. Osvojit mohou manželé, jeden z manželů, popřípadě i jednotlivec. Soud na základě lékařských a dalších potřebných vyšetření zkoumá zdravotní stav osvojitelů, jejich vlastnosti, sociální situaci a důvody, proč se rozhodli pro osvojení. Současně se soustředí na zdravotní stav dítěte, jeho charakter a původní sociální zázemí. Soud také posuzuje, jak dobře si osvojitelé a dítě vzájemně odpovídají (Sychrová, 2012, str. 10).

1.2.1.1 Mezinárodní osvojení

Mezinárodní osvojení je považováno za specifický typ osvojení. Jedná se o osvojení dítěte do ciziny a z ciziny, je upraveno Úmluvou o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení Mezinárodní osvojení je v České republice zprostředkováno Úřadem pro mezinárodní ochranu dětí v Brně a je stanovena podmínka, že se nejprve musí dítěti hledat náhradní rodina u nás v České republice a až v případě neúspěchu dochází k možnosti mezinárodního osvojení (Sychrová, 2015, str. 11). Podle Trnkové (2018, str. 69) je Osvojení dítěte do jiného státu totiž považováno za náhradní řešení situace dítěte, kterou se nepodařilo vyřešit v zemi jeho původu. Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí mimo jiné vede evidenci dětí, kterým je potřeba osvojení z České republiky do jiného státu zprostředkovat, evidenci českých žadatelů, kteří jsou vhodní pro přijetí dítěte ze zahraničí a evidenci zahraničních žadatelů, kteří jsou vhodní pro přijetí dítěte z České republiky.

1.2.2 Pěstounská péče

Pěstounská péče „*je chápána jako dočasná péče o dítě.*“ (Trnková, 2018, str. 80) Podle nového občanského zákoníku může soud svěřit dítě do osobní péče pěstounovi v případě, že o něj nemůže pečovat žádný z rodičů ani poručník. Soud může o pěstounské péči rozhodnout na dobu, pro kterou trvá překážka, kvůli které daný rodič nemůže o dítě pečovat.

Pěstounská péče se týká zejména dětí, o které se jejich biologičtí rodiče nemohou z krátkodobých či potencionálně dlouhodobých důvodů starat (Sychrová, 2015, str. 11). Většinou se jedná o starší děti, školního věku (Trnková, 2018, str. 80). Může se jednat také o

děti, které nejsou vhodné k adopci. Týká se například dětí, které nejsou úplně zdravé, děti odlišného etnika či sourozeneckých skupin dětí (Zezulová, 2012, str. 16).

Biologickým rodičům dítěte zůstává vyživovací povinnost a rodičovská práva a zároveň jsou stále zákonnými zástupci dítěte (Zezulová, 2012, str. 16). Povinností pěstouna je péče o dítě, zastupovat ho v omezeném rozsahu, zejména v běžných záležitostech. „*Při zásadních rozhodnutích a meznících života dítěte se však jako pěstouni neobejdete bez souhlasu zákonného zástupce dítěte, zpravidla jeho biologických rodičů.*“ (Gabriel a Novák, 2008, str. 47) Rodiče mají právo být informováni o důležitých aspektech života svého dítěte, jako je jeho zdravotní stav, školní výsledky nebo celkový průběh života. V pěstounské péči zůstává zachován kontakt mezi biologickými rodiči a dítětem. Pěstoun je povinen podporovat a posilovat vztahy dítěte s jeho rodiči, příbuznými a dalšími blízkými osobami. Musí zajistit kontakt mezi rodiči a dítětem v pěstounské péči, pokud to soud neodporuje. Při komunikaci se zákonnými zástupci dítěte jsou pěstounům nápomocní pracovníci doprovázejících organizací (Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR, 2018, str. 21).

Nový občanský zákoník upravuje tři základní podmínky, které musí být splněny při svěřeni dítěte do pěstounské péče – *osoba by měla poskytovat záruku řádné péče, bydlet na území České republiky a souhlasit se svěřením dítěte do péče.* Pěstounem může být jedinec, popřípadě může být dítě svěřeno do společné péče manželů anebo jednoho z manželů, vždy ale se souhlasem druhého manžela (Sychrová, 2015, str.11-12). V tomto případě se jedná o tzv. zprostředkovanou pěstounskou péči, u které je dítěti vybrána nevhodnější pečující osoba, přičemž toto zprostředkování provádí krajský úřad. „*Dítě k této osobě nemá žádné příbuzenské či jiné blízké vztahy.*“ (Formy náhradní rodinné péče, 2023) Můžeme se setkat také s možností příbuzenské pěstounské péče, při které je dítě svěřeno do péče příbuzné či blízké osoby (Trnková, 2018, str. 82). Tato možnost bývá nazývána jako nezprostředkovaná pěstounská péče (Formy náhradní rodinné péče, 2023). Pěstounům náleží čtyři dávky pěstounské péče „*příspěvek na úhradu potřeb dítěte, příspěvek při převzetí dítěte, odměna pěstouna a příspěvek na zakoupení motorového vozidla.*“ (Nožířová 2012, str. 18)

Ke dni 31.12. 2023 (rok 2024 nemá zhotovený roční výkaz) bylo v pěstounské péči 12 354 dětí, z toho bylo 8918 dětí svěřeno do péče osobám příbuzným či blízkým (Statistiky: Roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany dětí, 2023). V současnosti se v ČR nachází 125 rodin, které jsou schopné si vzít dítě do dlouhodobé pěstounské péče. 12 rodin může přijmout sourozence, 38 rodin chce přijmout i dítě starší šesti let (Statistiky, 2025).

Obecně lze říci, že vhodní pěstouni v systému SPOD chybí, stát se snaží více motivovat budoucí žadatele o pěstounství a zjednodušit podmínky. Není to ale problém pouze v České republice. Týká se mnoha zemí. Když se podíváme na Spojené království, oblast pěstounské péče je na tom velmi špatně. Odcházející pěstouni nejsou nahrazováni mladšími lidmi. Pokles pěstounů je způsoben pandemií, životními krizemi pěstounů, také tím, že biologické děti zůstávají doma déle. Mezi hlavními důvody, proč se ve Spojeném království nechtějí stát lidé pěstouny, můžeme zařadit vysoký věk, už mají biologické děti nebo chtějí mít biologické děti (Shortage of foster carers causing ‘very real’ UK crisis, Barnardo’s warns, 2025). Ke konci března 2024 bylo v Anglii 42 615 pěstounských rodin. Tento počet se od roku 2021 postupně snižoval. V první polovině roku 2023 bylo v pěstounské péči umístěno přibližně 57 000 dětí. (Fostering in England 1 April 2023 to 31 March 2024, 2024)

1.2.2.1 Pěstounská péče na přechodnou dobu

O pěstounské péči na přechodnou dobu se hovoří od roku 2006. Jedná se o krátkodobou formu náhradní rodinné péče, která může trvat nejdéle jeden rok. Soud může svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu pouze osobám, které jsou uvedeny „*v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu*“ (Formy náhradní rodinné péče, 2023). Jejím primárním cílem je snížení počtu dětí v ústavních zařízeních, zejména dětí do tří let (Trnková, 2018, str. 89). Pěstounská péče na přechodnou dobu je dočasnou péčí o dítě, jehož biologičtí rodiče nejsou schopni vykonávat své rodičovské povinnosti a nemohou své dítě vychovávat a kvalitně o něj pečovat (Gabriel a Novák, 2008, str. 54). Může to být například z důvodu nemoci, výkonu trestu, léčby závislosti a podobně. Každé tři měsíce je soud povinen přezkoumat, jestli i nadále trvají důvody k umístění dítěte do náhradní péče (Sychrová, 2015, str. 12).

Ke dni 28.2.2025 se v ČR nachází 738 obsazených rodin, které zajišťují pěstounskou péči na přechodnou dobu. 53 (5 % z celkového počtu) pěstounských rodin je volných a připravených na převzetí dítě do péče (Statistiky, 2025). Ke dni 31.12.2023 bylo do pěstounské péče na přechodnou dobu umístěno 619 dětí, z toho 16 bylo svěřeno do péče příbuzných či blízkých osob (Statistiky: Roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany, 2023).

1.2.3 Poručenství a opatrovnictví

1.2.4.1. Poručenství

Povinnost soudu jmenovat dítěti poručníka dle § 928 až § 942 občanského zákoníku nastává za situace, kdy tu není žádný rodič, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu. Jde o situaci, kdy například rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni

rodičovské odpovědnosti, výkon rodičovské odpovědnosti byl omezen nebo zastaven, jedná se o dítě nezletilých rodičů (Formy náhradní rodinné péče, 2023). Poručenství je jedním druhem ze zákonného zastoupení. Cílem je ochrana dítěte, které je nezletilé, a proto nemá plnou způsobilost k právním úkonům (Poručenství, 2023).

Pokud nastane v životě dítěte situace, kdy nemá rodiče (viz předchozí odstavec) poručenství zastává nejprve orgán sociálně-právní ochrany dětí jako veřejný poručník, a to do doby, než soud jmenuje poručníka a dále, než on svoji funkci přijme. Následně soud neprodleně vyhodnotí, zda se jedná o dítě, které potřebuje poručníka a poté vyhledává vhodného člověka, který by se stal poručníkem dítěte (Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník, 2012, § 929, § 930). Soud dává zpravidla přednost osobě, kterou vybrali sami rodiče například někdo z rodiny či přátel (Poručenství, 2023). Rodiče mohou tedy vybrat osobu, kterou chtějí jako poručníka, ale mohou také určit osobu, kterou si nepřejí vybrat do funkce poručníka jejich dítěte. Pokud rodič předem tuto osobu neoznačí, soud bude vybírat mezi příbuznými nebo blízkými osobami dítěte a rodiny (Trnková, 2018, str. 103).

Poručník musí splňovat hned několik kritérií, všechny jsou uvedeny v zákoně č.89/2012 Sb. § 932. Poručník může být pouze osoba starší osmnácti let a musí být plně svéprávná. Soud může jmenovat do funkce poručníka jednotlivce nebo dvě osoby jako spoluporučníky. Je nutné, aby tato osoba vyslovila souhlas se svým jmenováním. Poručníci musí vůči dítěti složit tzv. poručenský slib, kde se zavazují ke správě majetku dítěte a k rodičovské zodpovědnosti (Zezulová, 2012, str. 16).

V den jmenování poručníka získává všechny práva a povinnosti, které mají rodiče a patří do rodičovské odpovědnosti. *„Poručník je tedy, v první řadě tím, kdo zajišťuje náhradní právní ochranu dítěte, spravuje jeho právní záležitosti a je zákonným zástupcem dítěte. Poručník není povinen o dítě osobně pečovat ve své domácnosti, pokud tak činí, má z hlediska hmotného zabezpečení stejné postavení jako pěstoun a za stejných podmínek mu vzniká nárok na dávky pěstounské péče.“* Poručník nemá vůči dítěti vyživovací povinnost, ta zůstává na rodičích či jiných předcích (Trnková, 2018, str.104).

Poručenství může dle občanského zákoníku zaniknout hned z několika důvodů, například pokud jeden z rodičů získá rodičovskou odpovědnost, popřípadě nabude schopnost ji vykonávat. Další způsoby zániku poručenství jsou dosažení svéprávnosti pečovaného dítěte, nebo jeho osvojení. Poručník může také soud požádat o zproštění jeho funkce, a to pouze z vážných důvodů. Může se také stát, že poručník ztratí způsobilost k výkonu své funkce, nebo

zanedbává svoji funkci. Jednalo by se nejen o zproštění jeho funkce, ale i o aktivaci orgánu sociálně-právní ochrany dětí ve funkci veřejného poručníka (Trnková, 2018, str. 103).

1.2.4.2 Opatrovnictví

Rozdíl mezi poručenstvím a opatrovnictvím je v tom, že poručník má rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, opatrovník zaštituje jen její určitou část (Trnková, 2018, str. 107). Opatrovník se jmenuje dítěti, *hrozí-li střet zájmů dítěte na straně jedné a jiné osoby na straně druhé, nehájí-li zákonný zástupce dostatečně zájmy dítěte, nebo je-li toho v zájmu dítěte zapotřebí z jiného důvodu, anebo stanoví-li tak zákon.* (Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník, 2012)

V případě opatrovnictví platí ustanovení občanského zákoníku o poručenství. Opatrovníkem může být jmenován někdo z rodiny či blízkých osob. Pokud z těchto osob nikdo nemůže vykonávat funkci opatrovníka, jejím jmenován orgán místní správy tedy městský úřad, který je zpravidla zastoupen sociální pracovníci (Opatrovnictví, b.r.).

Soud rozhodne o ustanovení opatrovníka, v rozhodnutí o jeho jmenování musí soud vymezit z jakého důvodu je opatrovník jmenován, na jakou dobu je jmenován, jeho práva a povinnosti, určí popřípadě, ke kterým jednáním je nutný souhlas soudu a jakým způsobem bude podávat informace o dítěti (Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník, 2012).

Opatrovnictví může skončit odvoláním opatrovníka, soud ho může odvolat na jeho vlastní žádost či ze svého rozhodnutí, kdy neplní své povinnosti. V případě, že opatrovník zemře, opatrovnictví nezaniká, přesouvá opatrovnictví na veřejného opatrovníka, dokud mu není jmenován opatrovník nový (Práva a povinnosti opatrovníků, b.r.).

1.2.5 Svěření do péče jiné osoby

Svěřenectví je v občanském zákoníku upraveno v § 953 až § 957. *Nemůže-li o dítě osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník, může soud svěřit dítě do osobní péče jiného člověka.* (§ 953) Pokud soud neurčí jinak, rodiče jsou v tomto případě stále zákonnými zástupci dítěte a je jim zachována rodičovská odpovědnost (Formy náhradní rodinné péče, 2023).

Svěřenectví se nese na stejné vlně jako pěstounství, protože ani zde nedochází ke změně postavení dítěte vůči jeho biologické rodině. Cílem je stanovit dítěti náhradního pečovatele, který mu poskytne péči o jeho osobu. Nejčastěji se vybírá z řad příbuzných či blízkých osob dítěte a z tohoto důvodu není zprostředkován OSPOD. Pečující osoba se ujímá dítěte na dobu, dokud nebudou rodiče schopni o dítě pečovat (Trnková, 2018, str. 97).

Soud určí rozsah práv a povinností pečující osoby vůči dítěti, v jiných případech se využívají ustanovení o pěstounství. Dále soud vymezí výživné, které vyplácí rodiče dítěte pečující osobě. V tomto případě může pečující osoba rozhodovat pouze o běžných záležitostech a spravovat výživné dítěte (Svěření do péče jiné osoby, b.r.).

Ke dni 31.12.2023 bylo svěřeno do péče jiné osoby 5 025 dětí, z toho bylo 4 556 dětí svěřeno do péče přízné nebo blízké osobě (Statistiky: Roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za rok 2023).

1.3 Zprostředkování náhradní rodinné péče

Jedná se o dlouhý proces, který se skládá z několika důležitých fází (Nožířová, 2012, str. 38). Zprostředkování pěstounské péče a osvojení vychází ze zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí, Úmluvy o právech dítěte, občanského zákoníku, metodických pokynů ministerstev a dalších (Dobrý pěstoun. Náhradní rodinná péče ČR, 2018, str. 29).

Mezi jednotlivé fáze zprostředkování patří hledání dětí, které potřebují zajistit náhradní rodinné prostředí v podobě pěstounství či osvojení, hledání vhodných osob, kteří dokážou vést řádný život pěstouna nebo osvojitele. Velmi důležitá je jejich fáze odborné přípravy pro přijetí dítěte do péče. V závěrečné fázi dochází k výběru správné osoby pro dané dítě a zprostředkování jejich seznámení, které má na starosti OSPOD (Trnková, 2018, str. 15).

Jako první je nutné, aby osoba, která chce dítě osvojit nebo do pěstounské péče, podala žádost příslušnému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, který dané osobě vytvoří dokumentaci. *„Podáním žádosti je zahájeno správní řízení o zařazení žadatele do evidence osob vhodných stát se osvojiteli či pěstouny.“* (Trnková, 2018, str. 16) Mezi požadované dokumenty patří daná žádost, výpis z rejstříku trestů, zpráva o ekonomické a sociální situaci a zdravotním stavu žadatele, souhlas s osvojením dítěte z ciziny, souhlas s dalším šetřením OSPOD. Dále také souhlas s vykonáním odborné přípravy před přijetím dítěte a vyjádření obecního úřadu (Nožířová, 2012, str. 43). Jakmile jsou splněny formální náležitosti žádosti, předá ji obecní úřad obce s rozšířenou působností krajskému úřadu, *„který vede evidenci dětí, jimž je náhradní rodinná péče třeba zajistit, a evidenci žadatelů, kteří žádají o osvojení dítěte či o jeho svěřeni do pěstounské péče.“* (Trnková, 2018, str. 19)

V následující fázi krajský úřad pokračuje v daném řízení, ve kterém vykoná řadu odborných posouzení. Jako první se posuzuje bezúhonnost a to pomocí tzv. opisu, na kterém jsou ukázány i činy, které se ve výpisu z rejstříku trestů už neukazují. Bezúhonnost se posuzuje u všech členů

domácnosti. Pokud žil žadatel déle než tři měsíce v zahraničí, je nutné přiložit i opis z rejstříku trestů daného státu. Následně dochází k posouzení zdravotního stavu žadatele, kterého se ujímá posudkový lékař krajského úřadu. Poté je na řadě psychologické posouzení žadatele. „*Pro účely psychologického posouzení se posuzuje osobnost žadatele, jeho psychický stav, předpoklady pro výchovu dětí, motivace, která vedla žadatele k podání žádosti. Dále se posuzují vztahy v rodině a v blízkém okolí, stabilita manželského vztahu, ale i etické, náboženské a kulturní prostřední včetně ekonomických poměrů.*“ Důležitý je také názor dětí žadatele, co si myslí o přijetí nového člena domácnosti, a zjištění, jakým způsobem by nové dítě přijalo. Součástí je také vyhodnocení odborné přípravy, která je pro žadatele povinná (Dobrý pěstoun. Náhradní rodinná péče v ČR, 2018, str. 35-36). Tato povinnost byla zavedena v roce 2006. Jedná se o odbornou přípravu budoucích náhradních rodičů. Minimální rozsah příprav u osvojení a pěstounské péče je stanoven na 48 hodin, u pěstounské péče na přechodnou dobu se jedná o 72 hodin (Sychrová, 2015, str. 61). Cílem této přípravy je seznámit žadatele s podrobnými a odbornými informacemi o NRP, pomoci žadatelům vytvořit si konkrétní představu o fungování rodiny po začlenění „nevlastního dítěte“ a umožňuje získat podrobné informace o žadatelích (Metodické doporučení MPSV č. 7, 2009).

Následně dochází k vyhodnocení výsledků posouzení a daných dokumentů. Na základě toho se poté rozhoduje o tom, zda dojde k zařazení do evidence žadatelů o náhradní rodinnou péči. Krajský úřad si může vyžádat opětované posouzení, zejména se může jednat o dlouhodobé žadatele. (Dobrý pěstoun. Náhradní rodinná péče v ČR, 2018, str. 38). Krajský úřad poté informuje obecní úřad obce s rozšířenou působností o tom, zda byl jedinec zařazen do evidence žadatelů do patnácti dnů od nabytí právní moci rozhodnutí ((Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí).

1.4 Přechod dítěte do náhradní rodiny

Jako první se ohrožené dítě setkává s obecním úřadem obce s rozšířenou působností v rámci systému sociálně-právní ochrany dítěte. Tento úřad je odpovědný za vedení spisové dokumentace dítěte a zájemců o náhradní péči. Dokumentace o dítěti je zřízena na základě vyhodnocení jeho rodinné situace, spolu s vypracováním individuálního plánu ochrany dítěte. Spis obsahuje nejen osobní údaje dítěte, ale i informace o jeho sociální situaci, zdraví, vývojové prognóze a sourozencích. Součástí spisu jsou také doklady o možnosti osvojení dítěte, včetně souhlasu rodičů, a další informace týkající se např. předchozího umístění dítěte (Trnková, 2018, str. 17, 18).

Základem úspěšného přechodu dětí z ústavní výchovy do náhradní rodinné péče je vhodný výběr náhradních pečovatелů a rodičů. „*Základním pravidlem tohoto výběru přitom je, že pro konkrétní dítě jsou vyhledávány vhodné osvojitelé či pěstouni, nikoliv naopak.*“ (Trnková, 2018, str. 14) Často se stává, že dochází ke zdržení procesu kvůli nereálným požadavkům. Většina žadatelů má jasné představy o „novém“ dítěti, které jsou často úplně mimo realitu. Mezi nejčastější požadavky žadatelů jsou malé, zdravé děti bílé rasy. Pokud se nad tímto zamyslíme v kontextu situace dětí vyrůstající v ústavní péči, je to spíše úsměvné. U těchto dětí je důležité zamyslet se nad jejich sociálním, zdravotním a rodinným stavem, setkáme se i s dalšími nepříznivými okolnostmi než je věk či barva pleti dítěte (Nožířová, 2012, str. 63). Tato fáze hledání vhodných náhradních rodičů pro dítě a jejich následné setkání je v kompetenci OSPOD (Trnková, 2018, str. 15).

Velmi důležitým úkolem je vytypovat nejlepší žadatele s ohledem na informace od psychologa a sociální pracovníce. Nejčastěji jsou uvedeny tři až čtyři páry k jednomu dítěti, na základě jejich spisové dokumentace. Následně bývají žadatelé pozváni na příslušný krajský úřad, kde se seznámí se spisem dítěte. Pokud dojde k vydání „*Oznámení o vhodnosti mají právo se seznámit s dítětem.*“ (Nožířová, 2012, str. 67)

Dle metodického doporučení MPSV č. 4/2009 by měl být přechod dítěte uskutečněn ve čtyřech základních fázích. Jako první je důležité uvědomit samotné dítě, že u něj probíhá hledání pěstounů nebo adoptivní rodiny a jaké jsou k tomu důvody. Samozřejmě je důležité přizpůsobit se věku daného dítěte. Pokud se najde vhodná rodina, dochází k představení informací o dítěti. Žadatelé bývají informováni o průběhu seznamování odborným pracovníkem (např. pracovník OSPOD), znají jednotlivé kroky, které pomohou vytvořit nové pouto. V posledním kroku dochází k samotnému seznámení žadatelů s dítětem. Přechod dítěte z ústavní výchovy do náhradní rodinné péče by měl individuální, závisí na věku, osobnosti dítěte. Průběh procesu lze následně uskutečnit v těchto fázích: setkání v ústavu po dobu 1–2 hodiny, další setkání spojené s ukazováním fotografií rodiny a blízkých osob. Poté může dojít k pobytu dítěte u žadatelů doma v rozsahu 1–2 dnů. Následně dochází k rozhovorům odborného pracovníka s žadatelem, ale i s dítětem, o jejich pocitech, starostech, pochybnostech souvisejících s přechodem. Pokud je vše v pořádku, dochází k přechodu dítěte do rodiny. Po přechodu je s rodinou v kontaktu sociální pracovník minimálně jednou za tři měsíce, kdy hodnotí situaci, navrhuje možnosti, pomáhá a podporuje rodinu a dítě (Vítková Rulíková, 2009).

1.5 Začlenění dítěte do náhradní rodiny

První kontakt náhradních rodičů s dítětem může být spojen s několika obavami. Velmi záleží na věku dítěte, jiné je to u miminka a jiné u staršího dítěte. *„U starších dětí se již do seznamování zapojuje i osobnost dítěte a jeho dosavadní zkušenosti se světem dospělých. Některé děti odcházejí ochotně s kýmkoli, jiné jsou opatrné, až nedůvěřivé.“* (Zezulová, 2012, str. 37)

Základními principy náhradní rodinné péče je *„dát dítěti trvalého vychovatele, dát dítěti trvalé postavení mezi sourozenci, dát dítěti trvalé prostředí.“* Začlenění dítěte do náhradní rodiny je proces, který je zásadní změnou pro rodinu, samotné dítě i blízké okolí. Začlenění dítěte probíhá v několika fázích. Na začátku se dítě adaptuje na nové životní okolnosti, toto období trvá cca několik týdnů až měsíců. V další fázi dochází k dlouhodobějšímu přizpůsobování, v této části se mohou objevit různé problémy, dítě třídí své zkušenosti, aby zůstaly jen ty žádoucí. Třetí fáze se týká začlenění dítěte do rodiny, zde se mohou objevit výrazné poruchy chování či porušování norem *„Tato fáze bývá náročná na skutečnou akceptaci dítěte. Nutné bývají potřebné výchovatelské dovednosti či poradenství nebo terapie. A také vytrvalost a láska náhradních rodičů“*. Další fáze se týká z navazování kontaktů s širším okolím (Sychrová, 2015, str.81-82).

Zezulová (2012, str. 40–41) rozděluje fáze začlenění dítěte do rodiny z hlediska samotného dítěte a také náhradních rodičů a ostatních členů rodiny. Jako první se podíváme na adaptační fáze u dítěte, na počátku dochází k poznávání, pro toto období je charakteristická nejistota a snaha zalíbit se. Důležité je dát dítěti čas zvyknout si na nové prostředí a tváře. Ve druhé fázi se objevuje uvolnění, dítě začíná chápat, že prostředí je jeho domov. *„Zjišťuje, kde je jeho teritorium, jeho místo v rodině, jak pevné jsou hranice, které mu vytváříte apod.“* V poslední fázi dochází k přijetí, v rodině jsou jasné pozice, vytvářejí se citové vazby. U rodičů jsou adaptační fáze trochu jiné. Jako první bývají rodiče zcela nadšení, že konečně našli vhodné dítě. Druhá fáze se týká jakéhosi rozčarování, *„Je reakcí na chování dítěte. „V tomto období také začínají poznávat rodiče sami sebe ve zcela nových situacích.“* Poslední fáze se týká smíření se se situací, dojde k přijetí dítěte, takového, jaký je.

2 NÁHRADNÍ ÚSTAVNÍ PÉČE

„Ústavní péče je výchovné opatření, které soud nařídí, jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě, nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit. Do ústavní péče mohou dítě svěřit také jeho rodiče, resp. osoby zodpovědné za jeho výchovu.“ (Otevřená budoucnost, b.r.)

Ústavní péče zahrnuje zajištění péče o děti v různých zařízeních určených pro jejich pobyt. NÚP je realizována hned několika formami, které jsou rozděleny například dle věku, správy a dle případných výchovných a zdravotních problémů (Systém náhradní rodinné péče, 2023).

Nejmladší děti byly do nedávna umístěny v zařízeních pod vedením Ministerstva zdravotnictví, jednalo se o kojenecké ústavy a dětské domovy pro děti do tří let věku (Systém náhradní rodinné péče, 2024). *„Činnost dětských domovů pro děti do 3 let věku (DD3), označovaných také jako kojenecké ústavy, byla ke konci roku 2024 ukončena. Pro všechny děti byla nalezena jiná forma péče, která lépe odpovídá jejich konkrétním potřebám. Asi 41 % dětí umístěných v DD3 se vrátilo do vlastní, již bezpečné, nebo náhradní rodiny, dalších cca 58 % z nich přešlo do jiného typu zařízení podle svých potřeb nebo zůstaly v transformovaném zařízení, které změnilo typ poskytované služby.“* (Tisková zpráva MPSV, 2025). Starší děti jsou ubytované v zařízeních, které spadají pod MŠMT, jedná se o školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy jako jsou dětské domovy, dětské domovy se školou, výchovné a diagnostické ústavy (Systém náhradní rodinné péče, 2023).

Organizace ústavní výchovy byla od 50. let 20. století rozdělena mezi několik ministerstev, konkrétně ministerstvo zdravotnictví, školství a práce a sociálních věcí. Tento systém odráží specifické potřeby dětí podle jejich věku a zdravotního stavu a přetrvává až do současnosti. Nicméně je stále častěji kritizován pro svou roztříštěnost, neefektivitu a vysoké náklady. V současnosti se navrhuje sloučení těchto oblastí pod jedno ministerstvo, konkrétně Ministerstvo práce a sociálních věcí (Trnková, 2018, str. 110).

Ústavní péče je upravována hned několika zákony. Jedním z nejdůležitějších je zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních. Dále se řídí zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí a zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (Šance dětem, 2023).

2.4 Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy

2.1.1 Diagnostický ústav

„Diagnostické ústavy provádějí především komplexnější vyšetření dítěte formou pedagogických a psychologických postupů a zpracovávají komplexní diagnostickou zprávu s návrhem specifických výchovných a vzdělávacích potřeb v podobě individuálního programu rozvoje osobnosti.“ Hlavní pointou diagnostiky je zjistit, zda má dané dítě nějakou poruchu chování. Pokud se tato diagnóza potvrdí, tak dochází k určení její závažnosti kvůli dalšímu umístění, popřípadě dochází k vytvoření postupu léčebného režimu. Dítě je do diagnostického ústavu umísťováno na dobu cca osmi týdnů, na základě opatření soudu či rozsudku o nařízení ústavní nebo ochranné výchovy. U dítěte, které nemá příznaky závažných poruch chování nebo výchovných problémů, se komplexní vyšetření provádět nemusí, soud poté rozhodne o jeho přesunutí do dětského domova nebo dětského domova se školou. *„Diagnostické ústavy jsou dále pověřeny vedením evidence dětí umístěných v zařízeních ve svém územním obvodu a rovněž evidují volná místa v nich.“* (Trnková, 2018, str. 112).

2.1.2 Dětský domov

Hlavní činností dětského domova je poskytnout péči dětem s nařízenou ústavní výchovou. Jedná se o zařízení, které je určeno pro děti ve věku 3–18 let, v případě studia maximálně do 26 let, které nemají závažné poruchy chování. Mohou zde být umístěny také nezletilé matky s dětmi. Děti dochází do škol, které se nachází mimo areál dětského domova (Otevřená budoucnost, b.r.).

2.1.3 Dětský domov se školou

Zajišťuje péči dětem s nařízenou ústavní výchovou ve věku od šesti let do ukončení školní docházky se závažnými poruchami chování. Mohou zde být ubytováni děti s uloženou ochranou výchovou, u kterých nebylo nutné zařazení do výchovného ústavu (Trnková, 2018, str. 114).

2.1.4 Výchovný ústav

Výchovný ústav pečuje o děti starší patnácti let, kterým byla nařízena ochranná nebo ústavní výchova. Jedná se o děti s poruchami chování a emocí. Mohou sem být přesunuty i děti starší dvanácti let, kteří mají tak závažné poruchy chování, že nemohou být umístěné v dětském domově se školou (Otevřená budoucnost, b.r.).

3 DĚTSKÝ DOMOV

Jedná se o zařízení pro děti ve věku od 3 do 18 let s nařízenou ústavní výchovou. Pobyt lze při studiu prodloužit až do 26 let (Otevřená budoucnost, b.r.).

Cílem dětského domova je poskytnout dětem co nejvíce přirozeného prostředí, které podporuje jejich všestranný vývoj od raného věku až do dospělosti. K umístění dítěte do ústavní výchovy dochází tehdy, když není možné zajistit mu potřebnou individuální péči prostřednictvím náhradní rodinné výchovy. Před tím, než soud rozhodne o nařízení ústavní výchovy, je povinen zvážit, zda není možné dítě vychovávat v náhradní rodině, což je považováno za lepší variantu než umístění do kolektivního zařízení. Mezi nejčastější důvody pro umístění dítěte dětského domova patří problémy s výchovou, zneužívání, týrání a zanedbávání dítěte, výkon trestu odnětí svobody u rodičů, sociální problémy rodiny, smrt rodičů.

Zařízení dětského domova a jeho zaměstnanci zajišťují dětem právo na výchovu a vzdělávání, vytvářejí podmínky pro rozvoj jejich sebedůvěry, podporují emocionální růst a umožňují jim aktivně se zapojit do společenského života. Výchova v DD je velmi náročná a jedinečná. Hlavním problémem výchovy v DD je, že dítě není vychováváno pouze jedním konkrétním vychovatelem. V DD se na výchově podílí hned několik vychovatelů, což vede k rozdílným přístupům k dětem a jejich výchově (Dětské domovy, 2022).

Umístění dítěte do DD není jednoduché a rychlé rozhodnutí. Úplně na začátku OSPOD hodnotí situaci v rodině, zjišťuje, jakými dostupnými možnostmi by se dalo pomoci zlepšit situaci. OSPOD může pro pomoc rodině využít například služby jako asistenci v domácnosti, sociálně aktivizační služby, různé druhy terapií či finanční podporu. Jestliže všechny možnosti podpory rodiny selžou a daná situace se nezlepší, OSPOD podává návrh k soudu na umístění dítěte do ústavní péče. Soud následně prochází důkazy a uvažuje o možných alternativách umístění dítěte. *„Soud může rozhodnout o umístění dítěte do ústavní výchovy maximálně na dobu tří let. Tuto dobu může opakovaně prodloužit, pokud důvody pro nařízení ústavní výchovy trvají. Každých 6 měsíců musí soud přezkoumat, zda důvody stále trvají nebo zda není možnost jiné náhradní rodinné péče.“* (Preuss, 2024)

3.4 Organizace

Základní strukturu v dětském domově tvoří rodinné skupiny, které jsou složeny z dětí různého věku a pohlaví. Rodinná skupina se skládá obvykle z šesti až osmi dětí, přičemž přesný počet závisí na jejich mentálním a zdravotním stavu. Sourozenci bývají většinou umístěni do stejné rodinné skupiny (Dětský domov, 2022). Každá rodinná skupina v dětském domově má svůj

vlastní byt. Děti jsou ubytovány v pokojích pro jednu až tři osoby, s tím, že rozdělení do jednotlivých pokojů je určováno rodinným vychovatelem nebo vychovatelkou. Tento výběr se řídí výchovně-vzdělávacími cíli pro každé dítě, programy pro rozvoj jejich osobnosti, zohledňuje vzájemné vztahy mezi dětmi a také bere v úvahu jejich vlastní názory. Dětské pokoje jsou standartně vybaveny, každé dítě má svůj osobní prostor, který zahrnuje postel, skříň, psací stůl a poličku. Děti mohou neomezeně využívat i ostatní prostory, jako jsou kuchyň, obývací pokoj, chodby a sociální zařízení (Urbánková, 2020).

3.5 Personální zabezpečení

V dětském domově se můžeme setkat s pedagogickými i nepedagogickými pracovníky. Pedagogickými pracovníky v těchto zařízeních jsou vychovatelé, speciální pedagogové, asistenti pedagoga a vedoucí pracovníci pedagogické oblasti. Mezi nepedagogické pracovníky můžeme zařadit sociálního pracovníka, údržbáře, kuchařky, účetní, uklízečky (Dětské domovy, 2022).

3.5.1 Pedagogičtí pracovníci

Pedagogickým pracovníkem je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně – pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání. (Zákon č.563/2004 Sb., § 2)

Pedagogičtí pracovníci se podílejí na výchově a vzdělávání dětí na základě stanovených cílů daných zákonem č. 109/2002 Sb. a dalšími předpisy.

Pedagogickým pracovníkem v dětském domově může být osoba, která splňuje požadavky uvedených v zákoně o pedagogických pracovnících a také splňuje podmínku psychické způsobilosti. Tato způsobilost se ověřuje psychologickým vyšetřením a následný posudek je součástí spisu daného pracovníka. *Při vyšetření žadatele jsou sledovány zejména: anamnestické údaje, intelekt, pozornost, struktura a dynamika osobnosti, hodnotová a zájmová orientace, postoje k výkonu profese a motivace pro práci ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a ve školských zařízeních pro preventivně výchovnou péči. Samotné vyšetření trvá cca čtyři až šest hodin. (Vyhláška č. 60/2006 Sb.)*

o Ředitel

Ředitel zařízení má řadu povinností, které zahrnují informování dětí o jejich právech a povinnostech, oznamování podmínek pro osvojení nebo pěstounskou péči, předávání dětí do

péče podle soudních rozhodnutí, a to podávání návrhů na zrušení ústavní nebo ochranné výchovy. Dále je povinen projednávat důležitá opatření se zákonnými zástupci a orgány sociálně – právní ochrany dětí. V oblasti státní správy se podílí na rozhodování o úhradě zdravotní péče, přemístění dítěte a výši příspěvku na péči. Také je zodpovědný za uzavření smluv o prodlouženém pobytu a ukončení pobytu dítěte v zařízení podle různých podmínek, jako je dosažení zletilosti nebo rozhodnutí soudu. Ředitel zařízení má právo přijímat rozhodnutí, která podporují úspěšnou výchovu dětí. Může povolit dětem pobyt mimo zařízení. Dále může požadovat informace o rodinných poměrech dítěte, zastupovat ho v běžných záležitostech a také může nařídit vyšetření na přítomnost alkoholu a drog u dětí. (Zákon č. 109/2002 Sb.)

- **Zástupce ředitele**

Poskytuje metodickou pomoc a poradenství vychovatelům, podílí se na vytváření výchovných a vzdělávacích plánů, evaluačních nástrojů a preventivních aktivit. Je odpovědný za organizaci, plánování a kvalitu výchovně – vzdělávací činnosti. Koordinuje práci mezi zaměstnanci, aby byl zajištěn individuální přístup k dětem a byly respektovány jejich specifické potřeby v oblasti výchovy a vzdělávání (Dětský domov Boskovice, b.r.)

- **Speciální pedagog**

Speciální pedagog se zabývá vzděláváním osob se vzdělávacími potřebami. Jeho hlavním úkolem je klasifikovat specifické potřeby jedinců a vytvořit individuální plány. Zaměřuje se na jedince se zdravotním postižením, poruchami chování a učení. Bývá v kontaktu s dalšími odborníky a také rodiči dítěte (Speciální pedagog, b.r.)

- **Asistent pedagoga**

Asistent pedagoga vykonává podpůrné výchovné činnosti, které se zaměřují na zlepšení sociálních dovedností dětí a rozvoj základních návyků v oblasti práce, hygieny a dalších každodenních činností. Práci vykonává podle plánu během ranních a nočních směn (Dětský domov Boskovice, b.r.).

- **Vychovatel**

Vychovatel patří mezi pedagogické profese. Dnes kvůli velkému počtu cílových skupin, není jednoduché vychovatele popsat v obecné rovině, můžeme se setkat s vychovatelem v dětském domově, ve věznici, na internátě nebo ve středisku volného času.

Vychovatel se částečně věnuje volnočasovým aktivitám, ale na rozdíl od pedagoga volného času nebo animátora má jeho práce v oblasti mimoškolních aktivit širší rozsah a často bývá víc direktivní. Musí totiž zajistit nejen výchovné činnosti (například přípravu na vyučování nebo preventivní programy), ale i různé provozní záležitosti. *„Ve výchovném systému musí plnit závazné požadavky na dodržování norem a pravidel, nepracuje s klientelou jen nárazově, ale dlouhodobě, je více součástí profesně pestrého odborného týmu.“* (Škoviera, 2022, str. 17)

V dětském domově je vychovatel pro dítě často klíčovou osobou, která mu poskytuje podporu v těžkých chvílích a částečně mu nahrazuje rodiče. I když ústavní výchova nemůže zcela nahradit přirozené rodinné prostředí, snaží se co nejvíce přiblížit rodinným podmínkám. Vztah mezi dítětem a vychovatelem je v dětském domově zásadní. Vychovatel má za úkol vytvářet pro dítě bezpečné a stabilní prostředí, které mu poskytne pocit jistoty a podpory. *„Mezi hlavní činnosti vychovatelů v dětském domově řadíme výchovu a vzdělávání, terapii, reedukaci a resocializaci většinou nějak sociálně znevýhodněných a často obtížněji vychovatelných dětí. Celkově se jedná o pomáhání dětem a mládeži umístěné v zařízení.“* (Dětské domovy, 2022)

Vychovatel se zaměřuje na komplexní výchovnou činnost, která podporuje rozvoj zájmů, znalostí a tvořivých schopností dětí, přičemž využívá různé výchovné metody a hodnotí jejich účinnost. Jeho činnost je orientována na rozvoj osobnosti dětí, jejich zájmů, znalostí a tvořivosti, a to v souladu s programem výchovných aktivit (Dětský domov Boskovice, b.r.)

3.5.2 Nepedagogičtí pracovníci

Nepedagogickým pracovníkem se rozumí zaměstnanec zařízení nebo střediska, který vykonává jinou činnost než činnost uvedenou v § 18 a splňuje kvalifikační předpoklady a požadavky stanovené pro výkon povolání zvláštním právním předpisem nebo stanovené zaměstnavatelem. (Zákon č.109/2002 Sb, § 19)

o Sociální pracovník

„Sociální pracovník funguje jako expert na rodinnou situaci dítěte. Zajišťuje komunikaci s rodiči, zákonnými zástupci a se spolupracujícími organizacemi. Zajišťuje i část administrativy spojenou s pobytem dítěte v zařízení.“ (Sociální pracovník, 2020)

Sociální pracovník zajišťuje seznam dětí v zařízení, vede jejich osobní spisy. Zabývá se také příspěvky na péči na ubytované děti. Zpracovává sociální agendu, podklady pro další instituce jako jsou například soudy, OSPOD. Komunikuje s dalšími sociálními pracovníky, kurátory, rodiči dětí a dalšími. Podává informace o životě dítěte pověřeným osobám. Řeší také propustky dítěte z domova a vytváří zprávy o pobytu v dětském domově a závěry pro OSPOD. *„Zvláštní*

pozornost věnuje přípravě dětí na odchod z dětského domova a k tomu zpracovává doporučení týkající se budoucnosti dítěte (ukončení studia, vyhledávání pracovního místa, ubytování, znovu začlenění do původní rodiny atd.)“ Poskytuje poradenství v oblasti pěstounské péče a hostitelství. Sleduje situaci dětí, které opouští zařízení a nabízí jim podporu a poradenství v oblasti sociálních záležitostí (Sociální pracovník, 2020).

○ **Další pracovníci**

Mezi další pracovníky můžeme zařadit například noční službu, jedná se o bezpečnostního pracovníka, který zajišťuje provoz dětského domova v nočních hodinách, ráno pomáhá dětem v každodenních činnostech jako je oblékání a hygiena. Údržbář zajišťuje provoz zařízení, stará se o topení, údržbu, opravu částí. Kuchařky připravují dětem stravu přes všední dny, vedoucí stravování řídí úsek školního stravování. Dále se v dětském domově můžeme setkat s účetní, personalistkou (Dětský domov Boskovice, b.r.).

3.6 Dlouhodobý pobyt dětí v DD

Jak zmiňuji v odstavcích výše, soud nařizuje ústavní výchovu maximálně na tři roky s tím, že tato doba může být po přezkoumání důvodů prodloužena.

„Naše i zahraniční praxe ukazuje, že pokud děti zůstanou v ústavu dobu delší než 3 roky radikálně se zvyšuje předpoklad, že v něm zůstanou až do své zletilosti a osamostatnění.“
(Zákora a kol, 2018)

Dlouhodobý pobyt v dětském domově má různé dopady. V úvahu musíme vzít například věk, zkušenosti, rodinné zázemí dítěte a kvalitu domova. Tyto dopady můžeme rozdělit na pozitivní a negativní. Mezi pozitivní dopady dlouhodobého pobytu dětí v dětském domově patří zajištění bezpečí, stejné prostředí dítěti také zajistí určitou formu stability. Děti zde mají také možnost dokončit své vzdělání, které by třeba kvůli původním podmínkám nedodělali. Dalším pozitivem může být poskytování psychologické pomoci formou individuálních terapií. Jedním z negativních dopadů dlouhodobého pobytu dětí může být omezený kontakt s rodinou, blízkými a přáteli. Dalším problémem, se kterým se často setkáváme, je stigmatizace. Děti žijící nebo odcházející z ústavní výchovy se během svého života často setkávají s předsudky. Toto je pouze výčet základních pozitivních a negativních dopadů (Preuss, 2024).

Jedním z důvodů dlouhodobého pobytu v dětském domově je vyšší věk dětí. S malými dětmi je jednodušší práce za pomoci odborníků z hlediska jejich traumat. Dalším důvodem mohou být nevhodně vybraní pěstouni (Děti zůstávají v ústavech, 2017). Velmi častým důvodem

dlouhodobého pobytu dětí může být také špatná situace v biologické rodině, kvůli které bylo dítě odebráno z péče rodičů (Dětské domovy, 2022).

3.7 Statistiky

- V České republice se nachází 137 dětských domovů, jejich celková kapacita je 4897 dětí
- V DD žije 4 298 dětí, z toho 2054 dívek a 2244 chlapců.
- V ČR najdeme 256 cvičných bytů, ve kterých je 1535 lůžek.
- Diagnostika v dětském diagnostickém ústavu proběhla pouze u 379 a neproběhla u 3919 dětí.
- Sirotků v DD žije 40.
- Z hlediska věku se zde nachází 365 dětí před zahájením povinné školní docházky, nejvíce jich je v Ústeckém kraji (83 dětí) a 2928 je na ZŠ (Statistická ročenka školství, 2024).

3.8 Hostitelská péče

„Hostitelskou péčí vymezujeme jako dlouhodobé a opakující se kontakty dítěte žijícího v dětském domově s rodinou či jednotlivci, kteří nejsou biologickými příbuznými dítěte.“ (Hostitelská péče, b.r.) Hostitelská péče spočívá v tom, že si dobrovolník vezme dítě ze zařízení například na víkendy, výlety. Hostitelství není nijak právně upraveno, je proto regulováno § 30 zákona o sociálně právní ochraně dětí, který se týká pobytu dětí mimo ústav (Nožířová, 2012, str. 14). Převážně se týká dětí, kterým se nedaří najít náhradní rodina. Jedná se například o děti ze sourozeneckých skupin, staršího věku a jiného etnika. Hlavním principem hostitelské péče je poskytnout dítěti prostředí fungující rodiny a vytvoření citové vazby (Trnková, 2018, str. 100).

4 SOUČASNÝ STAV SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

Tato kapitola nám blíže představí Úmluvu o právech dítěte, zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí a současné změny, jednotlivé orgány sociálně-právní ochrany dětí, spolupracující organizace.

4.7 Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte byla přijata 20. listopadu 1989 v New Yorku. Jménem České a Slovenské Federativní Republiky byla Úmluva uzavřena dne 30.9.1990 a v platnost pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku vstoupila v roce 1991. Úmluva je rozdělena celkem na tři části a celkem obsahuje 54 článků. Dále jsou zde uvedeny tři opční protokoly – Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů, Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie, Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte zavádějících postup předkládání oznámení.

Jedná se o mezinárodní smlouvu, která definuje práva dítěte v oblasti politické, občanské, ekonomické, sociální a kulturní. Úmluva o právech dítěte definuje dítě jako „*každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dříve.*“

Vybraná práva a svobody:

- právo na život,
- právo na jméno a na státní příslušnost,
- právo na vzdělání
- právo na životní úroveň potřebnou pro jeho tělesný, duševní, mravní a sociální rozvoj,
- právo na svobodu projevu a přímý přístup k informacím,
- právo na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti
- právo znát své rodiče a právo na jejich péči (pokud je to možné),
- právo na zachování totožnosti, včetně státní příslušnosti, jména a rodinných svazků
- právo dítěte odděleného od jednoho nebo obou rodičů udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči (pokud je to v zájmu dítěte)
- právo na ochranu před jakýmkoliv druhem násilí, urážení, zneužívání, zanedbávání
- právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem, pokud je dítě dočasně nebo trvale zbaveno rodinného prostředí,
- právo dítěte, které bylo svěřeno příslušnými orgány do péče, ochrany nebo léčení tělesného či duševního zdraví náhradnímu zařízení, na pravidelné hodnocení zacházení

s dítětem a všech dalších okolností spojených s jeho umístěním, (Úmluva o právech dítěte a související dokumenty, 2016).

4.8 Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně – právní ochraně dětí

Tento zákon je platný od 30.12.1999, účinnost nabyl 1.4.2000. Obsahuje devět částí, celkem rozdělených do 67 paragrafů. Zákon se zabývá ochranou dětí z hlediska sociálně – právního a také poskytováním podpory zletilým nebo plně svéprávným osobám po ukončení pěstounské péče nebo ústavní výchovy.

Sociálně-právní ochranou dětí (dále jen "sociálně-právní ochrana") se rozumí zejména

- a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,*
- b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,*
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,*
- d) zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině. (Zákon č. 359/1999 Sb. zákon o sociálněprávní ochraně dětí, § 1)*

4.8.1 Změny v zákoně o sociálně – právní ochraně dětí

Zákon č. 242/2024 Sb. je novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, která přináší řadu změn a úprav v této oblasti v ČR. Tento zákon je účinný od 1.1.2025, s tím, že některé body mají odloženou účinnost, například změny v úpravě zprostředkování NRP – účinné od 1.7.2025, zavedení hranice 7 let věku pro umístění do institucionální péče – účinné od 1.1.2028 (Novela zákona o SPOD, b.r.).

Vybrané hlavní změny budou v těchto oblastech:

- Podpora pro rodiny, které pečují o dítě v rámci svěřenectví

Osoby, které pečují o děti v rámci svěřenectví uzavřou dohodu s doprovodnou organizací, mají nyní nárok na pravidelný příspěvek při pěstounské péči, obdobně jako nezprostředkovaní pěstouni. Tato změna přispívá k finanční stabilitě pečujících příbuzných (Novinky v oblasti NRP, 2025).

- Vyšší státní příspěvek na výkon pěstounské péče

Státní příspěvek na výkon pěstounské péče je navýšen na 66 000 Kč za uzavřenou dobu/rok. U pěstounské péče na přechodnou dobu byl příspěvek navýšen na 72 000 Kč za uzavřenou dobu/rok. Na navýšení příspěvku o 18 000 Kč má nárok osoba, která pečuje o dítě, které je

závislé na pomoci jiné osoby ve stupni II, III a IV, nebo má v pěstounské péči alespoň tři děti.

- Zavedení věkové hranice pro umístování do institucionální péče

Od 1.1.2025 došlo ke zrušení dětských domovů do 3 let věku. Pro umístění dítěte do školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a pro nařízení dočasného pobytu dítěte ve středisku výchovné péče, ZDVOP je nastavena věková hranice 4 let věku. Ve ZDVOP je možnost poskytnout pomoc dětem mladším 4 let nejdéle na dobu dvou měsíců, v případě sourozenecké skupiny lze ochranu poskytnout nejdéle na 6 měsíců. Hranice 3 let věku dítěte je nastavena „pro možnost soudu nařídit předběžným opatřením dle §452 z.ř.s. na návrh OSPOD dočasné umístění dítěte v jiném vhodném výchovném prostřední, než je péče fyzické osoby. Umístění dětí mladších 7 do všech typů ústavních zařízení je zakázáno od 1.1.2028.

- Zprostředkování NRP – účinné od 1.7. 2025

Novela se soustředí na zjednodušení procesu zprostředkování osvojení či pěstounské péče, upřesnění používané terminologie, propojení právních předpisů se správním řádem. Dále stanovuje pravidla pro lhůty řízení o zařazení žadatelů do evidence pro zprostředkování NRP, které budou probíhat dle správního řádu. Před přijetím dítěte do rodiny musí žadatelé podstoupit přípravu, která zahrnuje i psychologické vyšetření. Tato vyšetření mohou nyní provádět pouze osoby, které mají pověření od krajských úřadů a splňují odborné kvalifikace. Také bude sjednocen obsah, rozsah a výsledky těchto posouzení a bude stanovena maximální cena, která bude regulována vyhláškou (Novela zákona o SPOD, b.r.).

4.9 Institucionální zabezpečení sociálně právní ochrany dětí

„Orgán sociálně právní ochrany dětí je státní orgán, jehož úkolem je chránit zájmy nezletilých dětí.“ (Matoušek a Pazlarová, 2016, str, 35)

Podle zákona můžeme orgány sociálně – právní ochrany dětí můžeme rozdělit na:

- a) krajské úřady,
- b) obecní úřady obcí s rozšířenou působností,
- c) obecní úřady a újezdni úřady; ustanovení tohoto zákona o obecních úřadech se vztahují i na újezdni úřady,
- d) Ministerstvo práce a sociálních věcí,

e) *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí,*

f) *Úřad práce České republiky (Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí)*

Sociálně-právní ochrana dětí je na úřadech vykonávána v přenesené působnosti, což znamená, že stát tuto funkci deleguje na příslušné místní úřady. Obce s rozšířenou působností zakládají komisi pro sociálně-právní ochranu dětí, která se podílí na koordinaci této ochrany, hodnotí její provádění v konkrétních případech, navrhuje a hodnotí programy pro děti a rodiny, které jsou v ohrožení. Sociálně-právní ochrana se zaměřuje na děti, jejichž rodiče zemřeli nebo nesplňují povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti, na svěřené do péče jiným osobám, na děti, které vedou nemravný život, nebo na děti, které pravidelně utíkají od rodičů. Taky se zaměřuje na oběti trestných činů a děti vykazující rizikové chování (Matoušek a Pazlarová, 2016, str. 25).

Mezi povinnosti obecního úřadu patří hledat ohrožené děti, pomoc rodičům při plnění povinností vycházejících z rodičovské odpovědnosti, zajistit rodičům kontakty na další spolupracující instituce a organizace, řešit problémové chování s dítětem, poskytnout pomoc při zlepšení výchovy dítěte.

Úřad s rozšířenou působností má za úkol monitorovat negativní vlivy působící na děti, přijímat opatření na minimalizaci negativních vlivů na děti, hodnotit situaci ohrožených dětí a rodin, poskytovat sociálně-právní ochranu dítěti, organizovat konference pro řešení konkrétních situací ohrožených rodin (Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí).

4.10 Spolupráce s jinými organizacemi a institucemi

OSPOD kooperuje s různými odbory úřadu, s jinými úřady a jedinci, kteří vykonávají SPO. Velmi důležité je spojení sil s Úřadem práce, soudy, školami, lékaři (dětský, psycholog), neziskovými organizacemi a ústavními zařízeními (DD, diagnostické ústavy, výchovné ústavy, dětská centra).

OSPOD úzce spolupracuje s jinými státními orgány, které se zabývají problematikou ohrožených dětí. „*Jsou jimi úřad práce, místní a státní policie, soudy, státní zastupitelství, Probační a mediační služba. OSPOD musí spolupracovat se zdravotnickými a školskými zařízeními pro výkon ústavní a ochranné výchovy a středisek výchovné péče*“ (Matoušek a Pazlarová 2016, str. 45, 55).

PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ MEZI PRACOVNÍKY DĚTSKÝCH DOMOVŮ

Praktická část diplomové práce se věnuje výzkumnému šetření mezi pracovníky dětských domovů, následující podkapitoly tuto problematiku přiblíží.

5.1 Popis metodologie

Praktická část je tvořena pomocí kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření mezi pracovníky dětských domovů. Gavora uvádí, že kvantitativní výzkum využívá číselné údaje, zkoumá množství a míru výskytu daných jevů. „*Je možné je sčítat, vypočítat jejich průměr, vyjádřit je v procentech nebo použít další metody matematické statistiky.*“ Výzkumník si drží odstup, je nestranný, což je důležité pro objektivitu výzkumu. Kvantitativní výzkum se zaměřuje na výběr zkoumaných jedinců tak, aby co nejpřesněji odrážel určitou populaci. Ideálním způsobem výběru je náhodný výběr (losování), protože vyhovuje principům teorie pravděpodobnosti. Pokud jsou účastníci výzkumu správně vybráni, lze výsledky zobecnit na celou populaci (Gavora, 2000, str. 31–32). „*Kvantitativní výzkum využívá náhodné výběry, experimenty, a silně strukturovaný sběr dat pomocí testů, dotazníků nebo pozorování.*“ (Hendl, 2012, str. 46)

5.2 Cíl výzkumu

V praktické části bude zpracován kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření. Cílem je zjistit, jaké jsou názory pracovníků dětských domovů na náhradní rodinnou péči (jak to vnímají, jaké konkrétní zkušenosti mají, jak podle nich systém funguje, jaké jsou důvody k dlouhodobému pobytu dětí v dětském domově, jak vypadá přechod dítěte z dětského domova do náhradní rodinné péče).

5.3 Metoda sběru dat

Pro tento výzkum jsem zvolila dotazníkové šetření formou online dotazníků na platformě Survio. V dotazníku se nachází celkem dvacet jedna otázek a jedna podotázka. Najdeme zde šestnáct uzavřených, tři otevřené a tři škálovací otázky.

Otázky v dotazníku můžeme rozdělit do několika oblastí. První část dotazníku se věnuje náhradní rodinné péči, najdeme zde otázky týkající se přechodu dětí do náhradní rodinné péče a náhradních rodin. Druhá část je tvořena otázkami týkajícími se dětského domova. Třetí část

je zaměřena na oblast školení/vzdělávání a poskytování podpory pracovníkům. Čtvrtá část zjišťuje názory pracovníků na legislativní ukotvení. Poslední otázky se týkají osoby respondenta, jako na jaké pozici a jak dlouho v DD pracuje.

5.4 Formulace hypotéz

Tato podkapitola se věnuje stanoveným hypotézám pro výzkumné šetření mezi pracovníky dětských domovů.

H1: Pracovníci s délkou praxe delší než 10 let s výrokem zákazu umístování dětí do 7 let věku do pobytových zařízení od roku 2028 souhlasí, zatímco pracovníci s praxí 0-10 let s výrokem nesouhlasí.

H2: Pracovníci s delší praxí (více než 10 let) mají větší tendenci souhlasit s názorem, že legislativa v oblasti náhradní rodinné péče potřebuje zásadní změny.

H3: Pracovníci, kteří uvažovali o tom, že by se mohli stát pěstounem, vidí spolupráci mezi DD a náhradními rodiči jako klíčovou pro úspěšný přechod dítěte, na rozdíl od pracovníků, kteří se pěstouny stát nechtějí.

H4: Pracovníci, kteří absolvovali školení v oblasti NRP hodnotí úroveň podpory, kterou dostávají v DD od odborníků či institucí za velmi dobrou, na rozdíl od pracovníků, kteří školení neabsolvovali.

5.5 Výběr respondentů

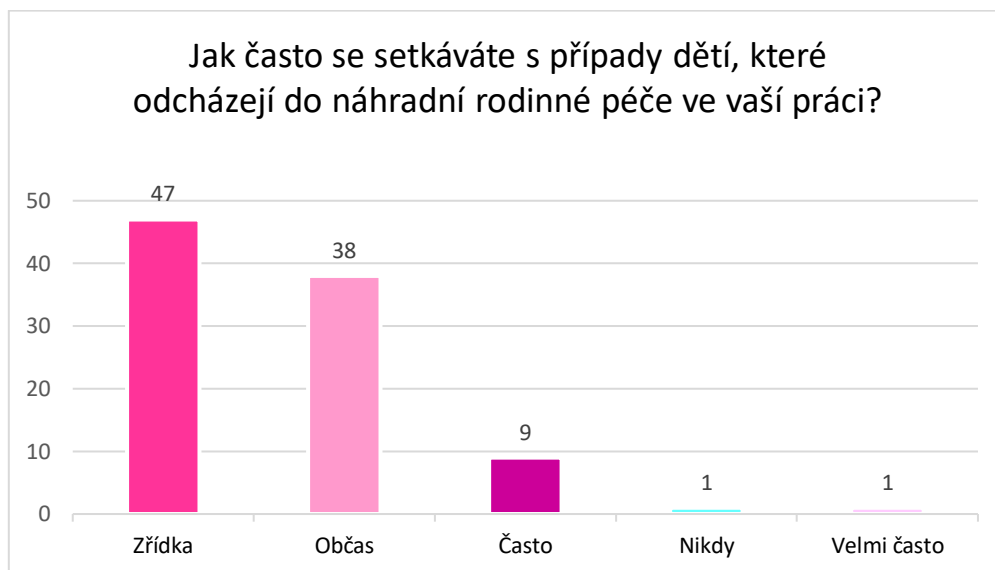
Respondenty tohoto výzkumu jsou pracovníci dětských domovů, přesněji byl dotazník určen pro ředitele, zástupce ředitele, sociální pracovníky, vychovatele/pedagogy, asistenty pedagoga, speciálního pedagoga.

Na internetu jsem našla mapu dětských domovů v České republice, ze které jsem se následně dostala na webové stránky jednotlivých DD.

E-maily s odkazem na online dotazník byly zaslány vždy vedení dětského domova (ředitel a zástupce ředitele), sociálnímu pracovníkovi a vedoucímu vychovateli s prosbou o rozeslání kolegům. Výzkumu se zúčastnilo 96 pracovníků.

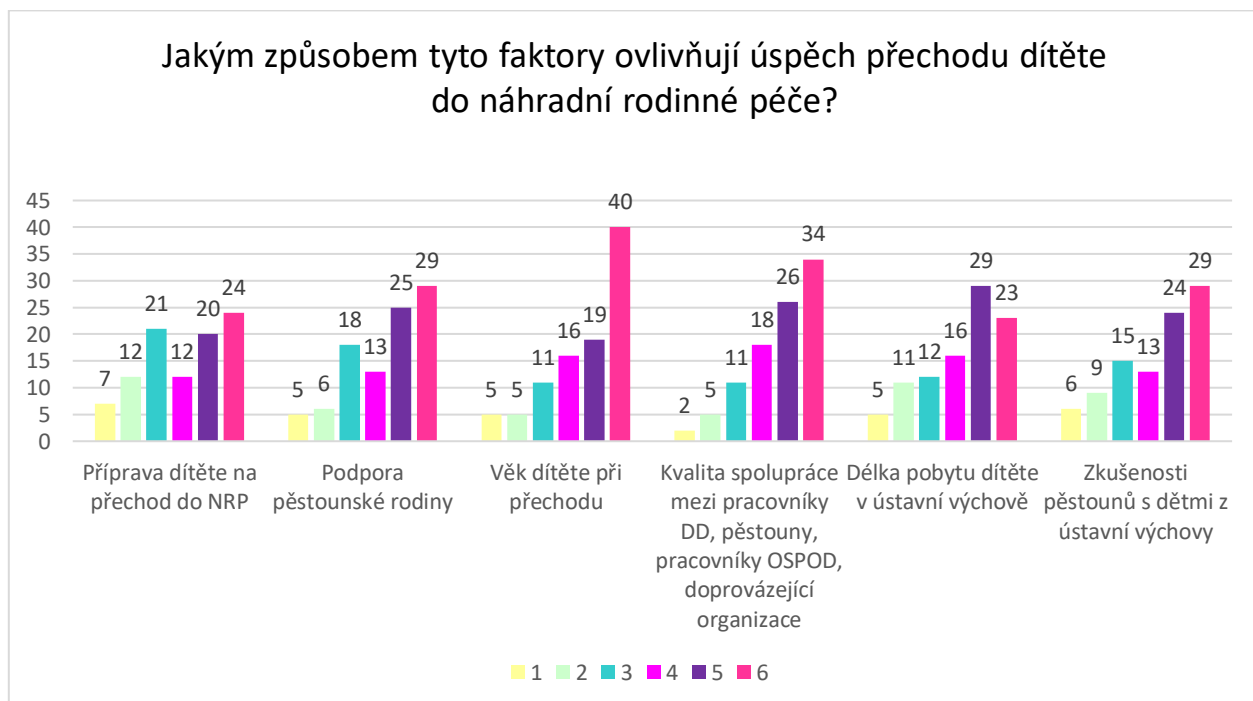
5.6 Prezentace výsledků

Následující prostor je věnován výsledkům dotazníkového šetření.

Graf 1 – Odchod dětí do NRP

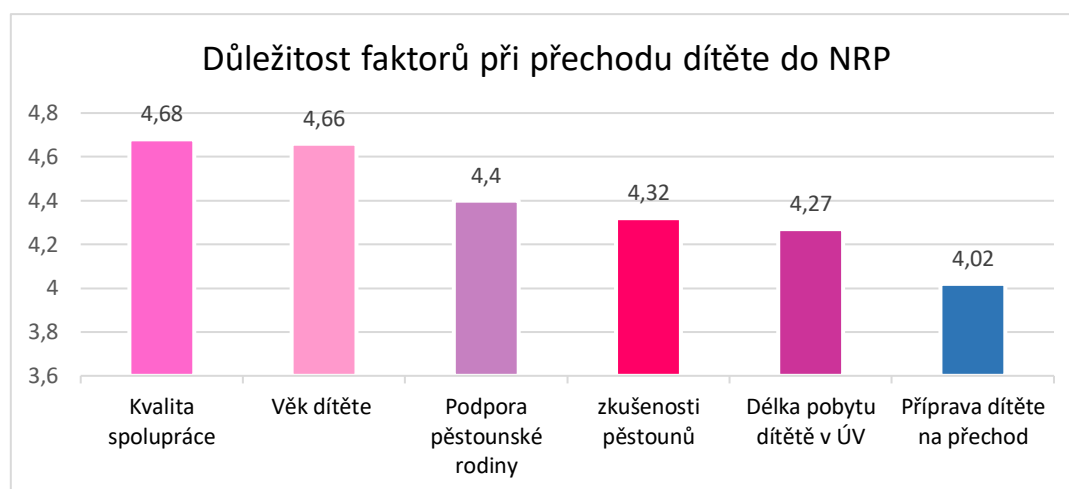
Respondenti se s odchodem dětí do náhradní rodinné péče setkávají zřídka 47 (48,96 %), občas 38 (39,58 %), často 9 (9,38 %). Pouze jeden pedagog/vychovatel se během svého dvouletého působení v dětském domově nikdy nesetkal s odchodem dítěte do náhradní rodinné péče.

Graf 2 – Faktory ovlivňující přechod do NRP

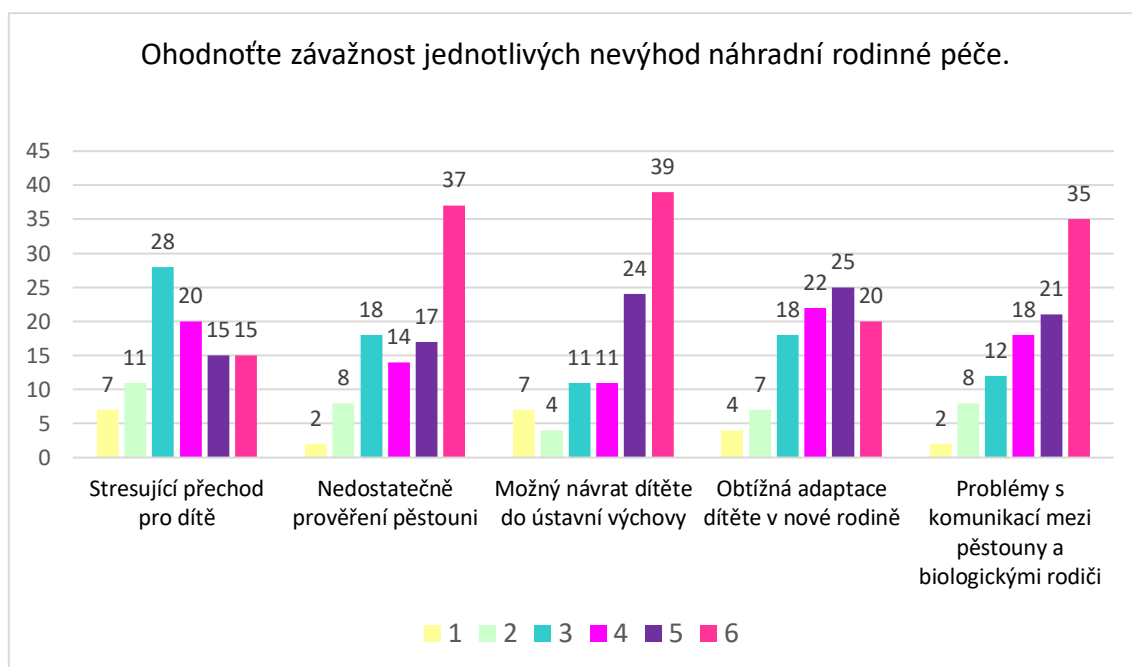
V této otázce měli respondenti za úkol na škále (1 – nejméně, 6 – nejvíce) ohodnotit jednotlivé faktory ovlivňující přechod dítěte do NRP.

Pro lepší znázornění jsem spočítala průměrnou hodnotu každého faktoru, abychom mohli porovnat, který je hodnocený nejvíce, a který nejméně. Výsledky ukazují, jak respondenti hodnotí význam jednotlivých faktorů při přechodu dítěte do NRP.

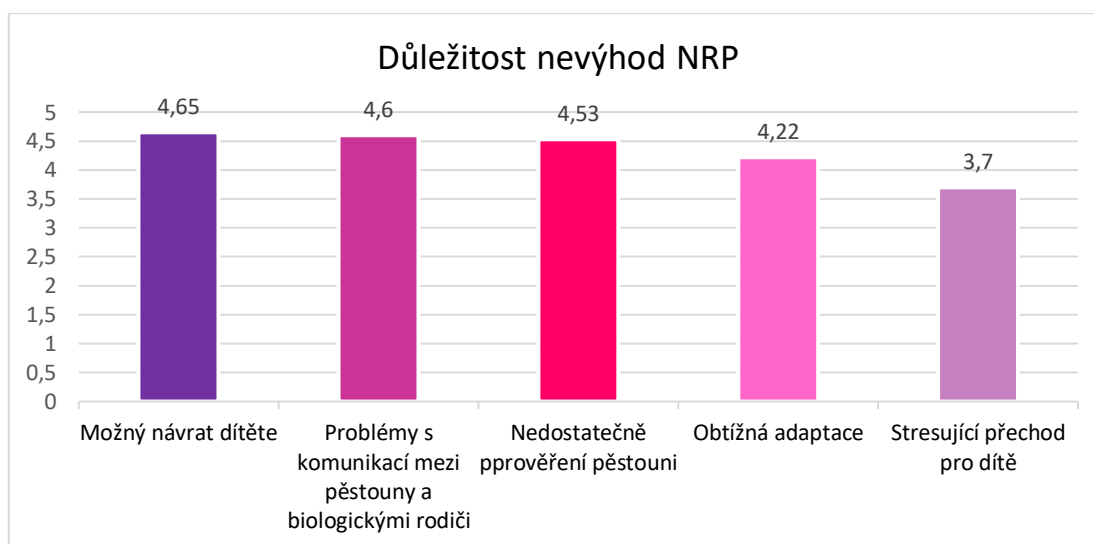
Graf 3 – Důležitost faktorů při přechodu dítěte do NRP

Nejvýznamnějším faktorem byla **kvalita spolupráce mezi pracovníky DD, OSPOD a doprovázejícími organizacemi, pěstouny**, která dosáhla nejvyšší průměrné hodnoty **4,68**. To naznačuje, že komunikace a spolupráce mezi těmito aktéry je klíčem k úspěšnému přechodu dítěte. Druhým nejvýznamnějším faktorem byl **věk dítěte při přechodu (4,66)**. Na třetím místě se umístila **podpora pěstounské rodiny (4,40)**, což podtrhuje význam poskytování pomoci pěstounům, aby byli schopni efektivně zvládnout přechod a následné začlenění dítěte do rodiny. **Zkušenosti pěstounů s dětmi z ÚV** byly hodnoceny podobně (**4,32**), což ukazuje na to, že zkušenosti pěstounů mohou lépe zvládnout specifické potřeby těchto dětí. **Délka pobytu dítěte v ÚV** získala hodnocení **4,27**. Nejméně důležitým faktorem, dle respondentů je **příprava dítěte na přechod do NRP (4,02)**

Graf 4 – Závažnost nevýhod NRP

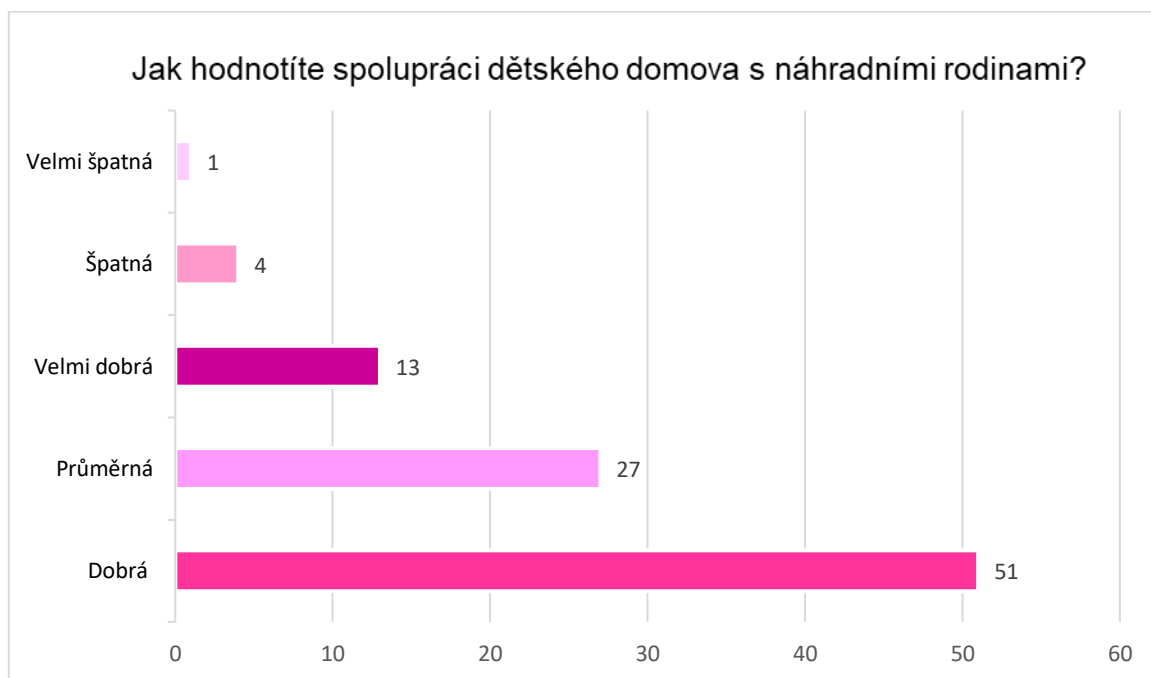
Stejně jako v předchozí otázce měli respondenti ohodnotit závažnost jednotlivých nevýhod NRP na škále 1 (nejméně) - 6 (nejvíce). Jako u předchozí otázky jsem pro lepší znázornění spočítala průměrnou hodnotu každé nevýhody, abychom mohli porovnat, která je hodnocená nejvíce, a která nejméně.

Graf 5 – Důležitost nevýhod NRP

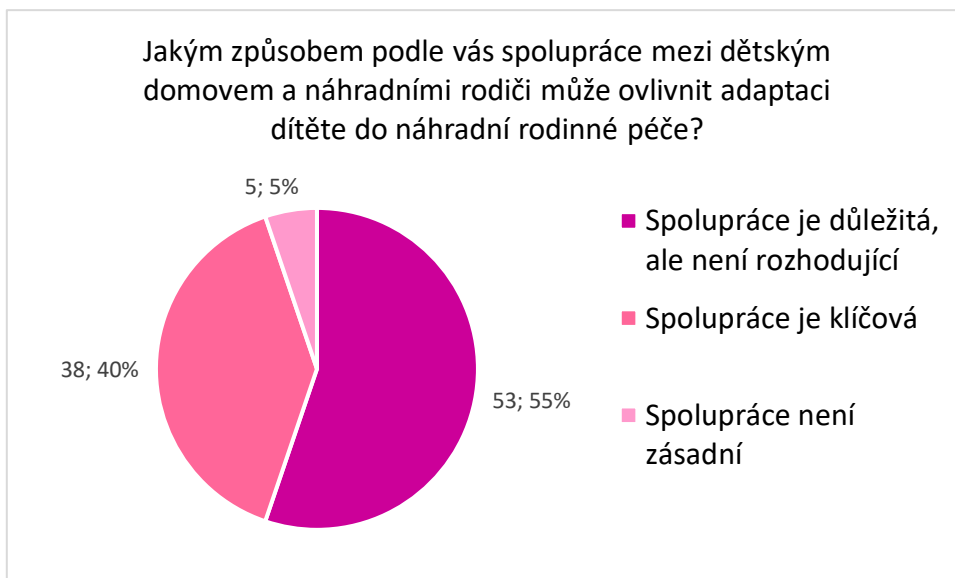
Tento graf znázorňuje důležitost nevýhod náhradní rodinné péče na základě jejich průměrných hodnot. Nejvýznamnější překážkou dle respondentů je možný **návrat dítěte do dětského domova (4,65)**, což ukazuje na obavy spojené s nejistotou umístění dítěte. Druhým významným faktorem jsou **problémy s komunikací mezi pěstouny a biologickými rodiči (4,6)**. Z čehož vyplývá špatná komunikace mezi pěstouny a rodiči může negativně ovlivnit

přechod dítěte a jeho adaptaci na nové prostředí. Na třetím místě se umístila **nedostatečná prověřenost pěstounů (4,53)**, což naznačuje důležitost pečlivého výběru pěstounských rodin. Nevýhoda **obtížná adaptace dítěte v nové rodině (4,22)** ukazuje, že začlenění dítěte do náhradní rodiny může být velmi náročné. Nejméně hodnocenou překážkou, je **stresující přechod (3,7)**.

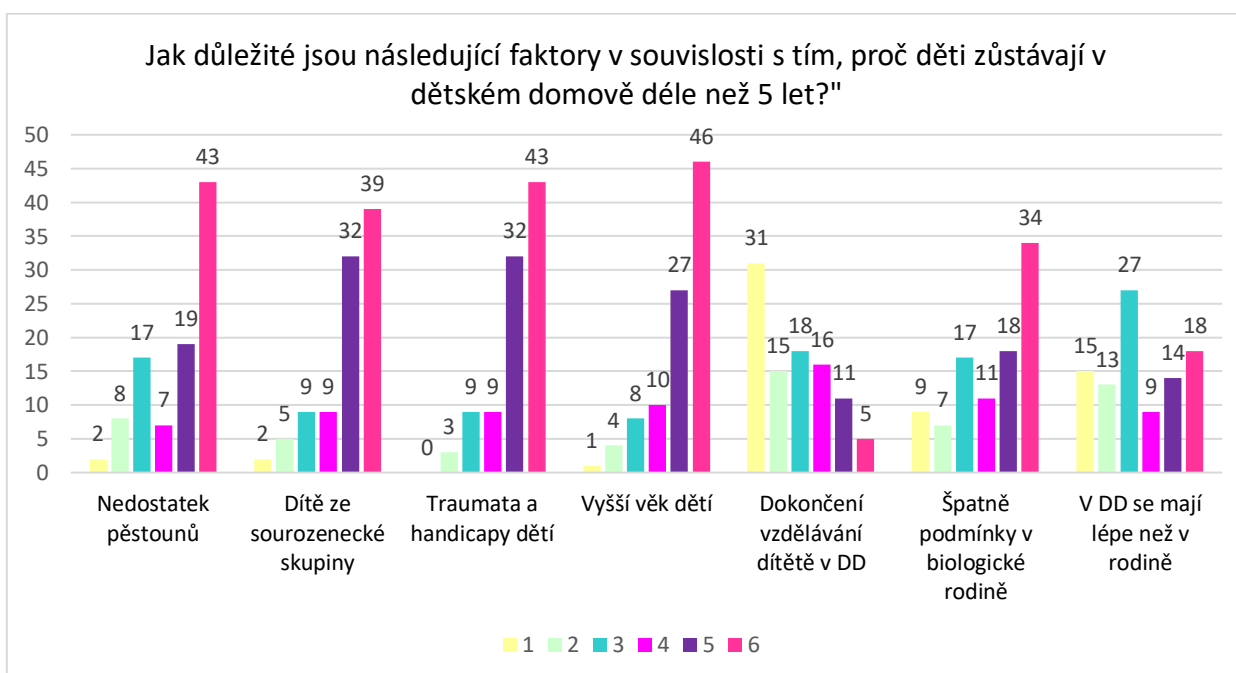
Graf 6 – Spolupráce DD a náhradních rodin

Nejméně respondentů označilo spolupráci dětského domova s náhradními rodinami jako velmi špatnou, dále špatnou 4 (4,17 %), velmi dobrou 13 (13,54 %), průměrnou 27 (28,13 %) a dobrou 51 (53,13 %).

Graf 7 – Spolupráce a adaptace dítěte u náhradní rodiny

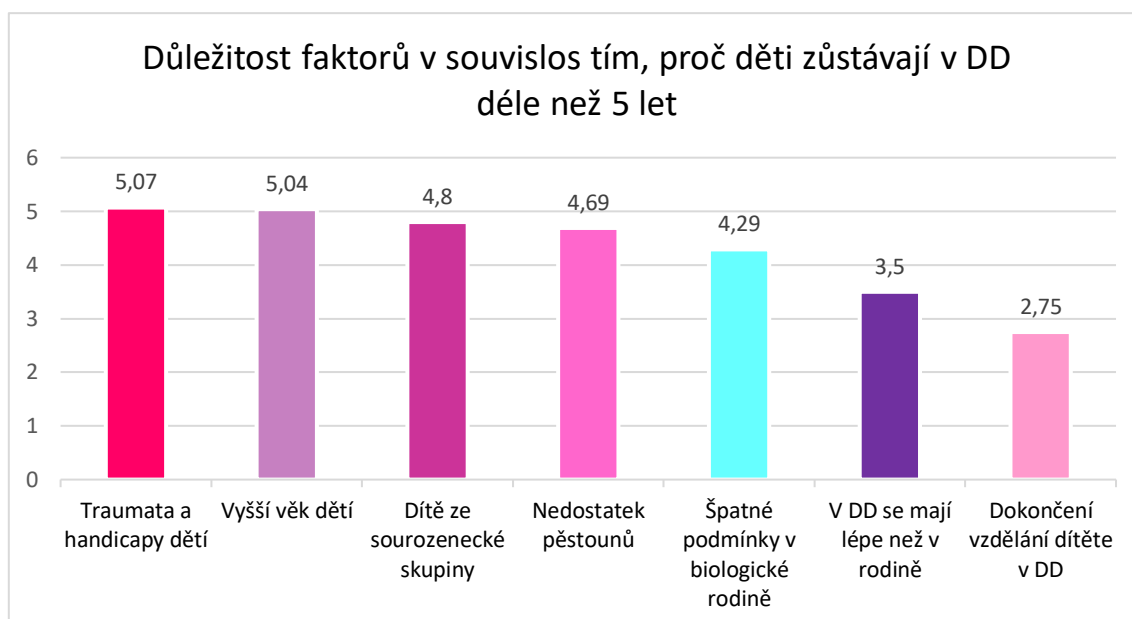
53 (55 %) respondentů uvedlo, že je spolupráce důležitá, ale není rozhodující, 38 (40 %) označilo spolupráci za klíčovou. Pouze 5 (5 %) respondentů uvedlo, že spolupráce není zásadní.

Graf 8 – Faktory dlouhodobého pobytu dětí v DD

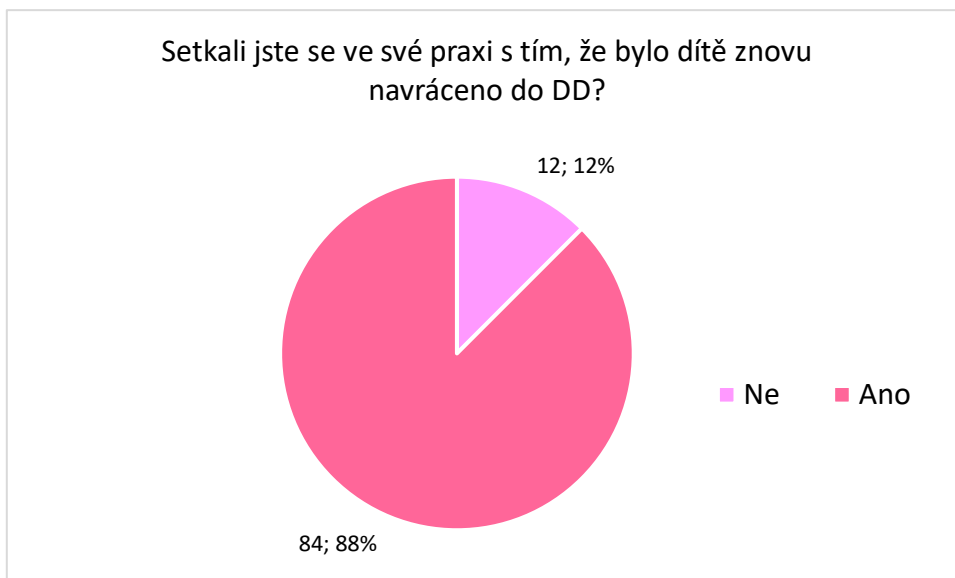
V této otázce měli respondenti za úkol na škále (1 – nejméně, 6 – nejvíce) ohodnotit jednotlivé faktory související důvodem, proč jsou děti v DD déle než 5 let.

Stejně jako u předchozích škálovacích otázek jsem pro lepší znázornění spočítala průměrnou hodnotu každého faktoru, abychom mohli porovnat, který je hodnocený nejvíce, a který nejméně.

Graf 9 – Důležitost faktorů v souvislosti s tím, proč děti zůstávají v DD déle než 5 let

Graf znázorňuje důležitost faktorů, které souvisejí s tím, proč děti zůstávají v DD déle než 5 let. Nejvýznamnějším faktorem jsou **traumata a handicapy dětí (5,07)**, což naznačuje, že zdravotní a psychické obtíže mohou výrazně snižovat šanci na umístění dítěte do náhradní rodinné péče. Těsně za tímto faktorem se umístil **vyšší věk dětí (5,04)**, to ukazuje, že starší děti mají menší šanci na osvojení nebo pěstounskou péči. Dalším výrazným faktorem je skutečnost, že **dítě pochází ze sourozenecké skupiny (4,08)**. **Nedostatek pěstounů (4,69)** je dalším důležitým faktorem, který úzce souvisí s prodlužováním ústavní výchovy. **Špatné podmínky v biologické rodině (4,29)**, ukazují, že pokud se rodina nenachází v situaci, která umožňuje bezpečný návrat dítěte, jeho umístění v DD se prodlužuje. Mezi méně významné faktory patří „**v DD se mají lépe než v rodině“ (3,5)** a **dokončení vzdělání dítěte (2,75)**.

Graf 10 – Navrácení dítěte do DD

S navrácením dítěte zpět do dětského domova se setkala 84 (88 %), 12 (12 %) se s navrácením dítěte nesetkala.

Důvody navrácení dítěte do DD	počet	%
Problémy s adaptací a přizpůsobením se dítěte	18	21,2 %
Problémy s výchovným stylem pěstounů	18	21,2 %
Neschopnost pěstounů zvládnout náročnou práci	12	14,4 %
Problémy s očekáváním pěstounů	10	11,8 %
Týrání dítěte pěstouny	7	8,2 %
Problémy s biologickými rodiči	7	8,2 %
Problémy v rodinném vztahu mezi pěstouny	5	5,9 %
Další důvody a neklasifikované případy	5	5,9 %
Dítě se samo chtělo vrátit	2	2,4 %

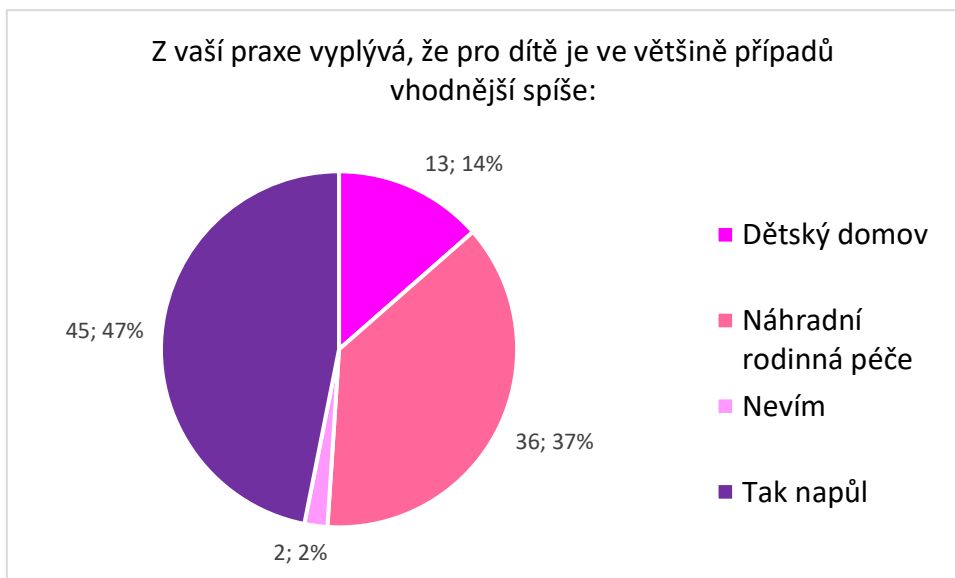
Tabulka 1 – Důvody návratu dítěte do DD (Kategorie vytvořené z volných odpovědí respondentů)

Tato otázka se zaměřuje na důvody navrácení dětí zpět do dětského domova z náhradní rodinné péče. V předchozí otázce se s navrácením setkalo 84 (88 %) respondentů, kteří poté na tuto otázku odpovídali volnou odpovědí. Z odpovědí jsem vytvořila 8 kategorií, které uvádím v tabulce č. 1 i s množstvím odpovědí, z důvodu větší přehlednosti.

O první pozici se dělí dvě kategorie – problémy s adaptací a přizpůsobením dítěte a problémy s výchovnými styly pěstounů, obou kategoriích se nachází 18 (21,2 %) odpovědí. Kategorie *problémy s adaptací a přizpůsobením dítěte* se zaměřuje na problémy spojené s adaptací dítěte na pěstounskou rodinu, výchovnými obtížemi, narušenými vztahy a nezvládnutou péčí. Přesněji se jedná o odpovědi typu – nedostatečná adaptace, dítě nezažilo přijetí do rodiny, problémy s biologickými rodiči, výchovné problémy, problémy v pubertě. Kategorie *problémy s výchovnými styly pěstounů* zabývá problémy způsobené, jejich nedostatečnou připraveností na náročnou výchovu a neschopností se přizpůsobit se potřebám dítěte.

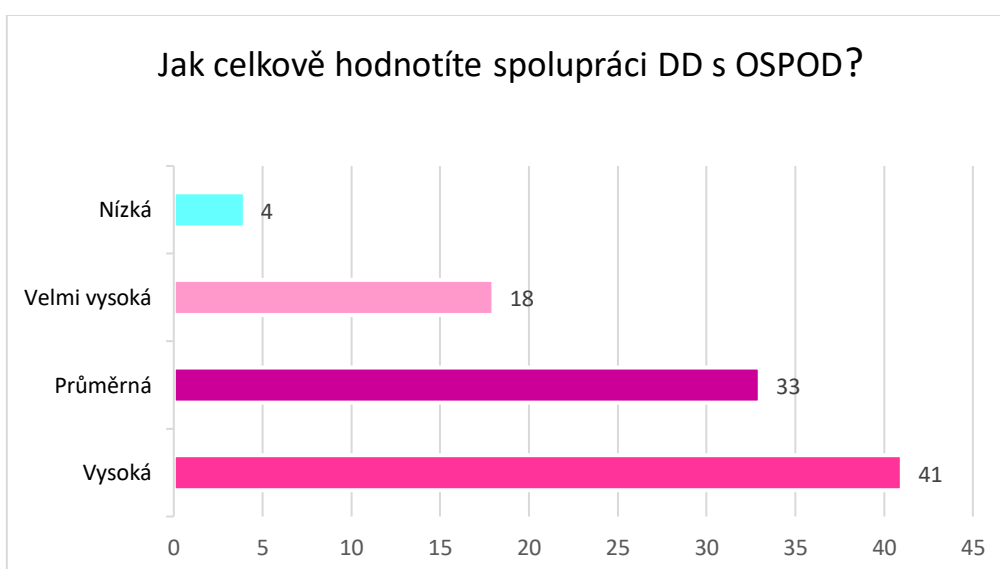
Třetí nejvíce obsažená kategorie 12 (14,4 %) se týká *neschopnosti pěstounů zvládnout náročnou péči*, jednalo se převážně o nepřipravenost pěstounů na náročné situace spojené s přechodem a životem dítěte, nedokázali pracovat s traumaty dítěte. Jako další kategorii můžeme uvést *problémy spojené s očekáváním pěstounů*, což uvedlo 10 (10,4 %) respondentů. Mezi odpověďmi byl často uvedený dle pěstounů nedostatečný vděk dítěte, nenaplněná očekávání pěstounů což vedlo k napětí a frustraci dítěte.

Dalším důvodem navrácení dítěte do DD byl *problém v NRP s biologickými rodiči*, tuto zkušenost má 7 (8,2 %) respondentů. Nejčastěji biologická rodina dělala naschvály pěstounům, narušovala jejich vztah k dítěti. Následující kategorie pojednává o týrání a zneužívání dítěte, ke kterému došlo v 7 (7,3 %) případech. Jednalo se o týrání dítěte jeho pěstouny z důvodu například nedostatečné pozornosti, nezvládnuté péče.

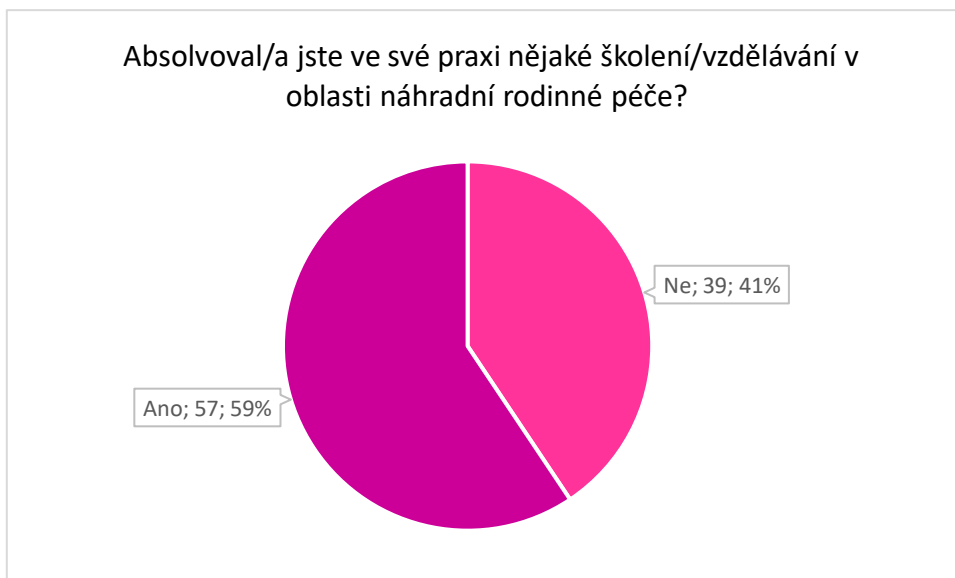
Graf 11 – Co je pro dítě nejlepší

Pro dítě jsou možnosti žít v náhradní rodinné péči a dětském domově na stejné úrovni, tuto odpověď označilo 45 (47 %). Dle respondentů je pro děti vhodnější spíše náhradní rodinná péče, odpovědělo tak 36 (37 %), dětský domov označilo 13 (14 %).

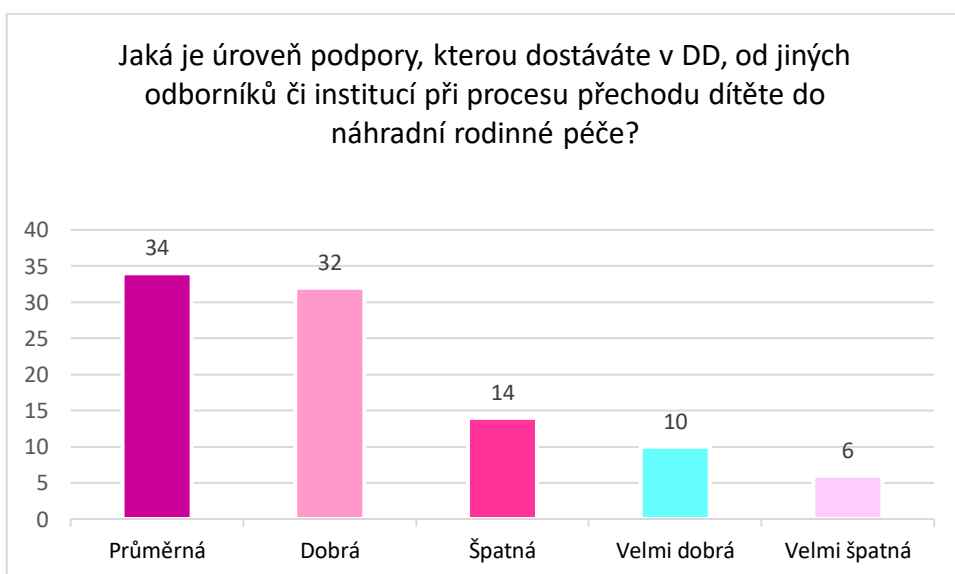
Graf 12 – Spolupráce DD a OSPOD

S velmi vysokou úrovní spolupráce mezi DD a OSPOD se setkala 18 (18,75 %) respondentů, jako průměrnou ji vidí 33 (34,78 %). Jako vysokou ji označilo 41 (42,82 %), jako nízkou 4 (4,17 %)

Graf 13 – Školení v oblasti NRP

Školení v oblasti náhradní rodinné péče absolvovalo 57 (59 %), žádné školení v této oblasti neabsolvovalo 39 (41 %) respondentů.

Graf 14 – Podpora zaměstnanců v DD

Průměrnou podporu označilo 34 (35,42 %), dobrou podporu má 32 (33,33 %), špatnou podporu dostává 14 (14,58 %), velmi dobrou podporu v DD dostává 10 (10,42 %), velmi špatnou získává 6 (6,25 %), jedná se o 3 ředitele (z celkového počtu 24), 2 vychovatele a 1 zástupce ředitele.

Podporu, kterou chtějí pracovníci	počet	procento
Psychologická podpora	21	21,88 %
Zlepšení legislativy	11	11,46 %
Vzdělávání a školení	8	8,33 %
Nevím	5	5,21 %
Zlepšení spolupráce s OSPOD, školami, doprovodnými organizacemi	5	5,21 %
Kvalitnější spolupráce s městem, krajem, ministerstvy	5	5,21 %
Větší pravomoci pracovníků	5	5,21 %
Spolupráce s pěstouny	4	4,17 %
Osvěta a informovanost	4	4,17 %
Menší skupina dětí	3	3,13 %
Spolupráce mezi zařízeními a výměna zkušeností	3	3,13 %
Lepší diagnostiku dítěte	3	3,13 %
Lepší informovanost o dětech, kteří opustili DD	3	3,13 %
Respekt	2	2,08 %
Spokojení	2	2,08 %
Podpora od biologické rodiny	1	1,04 %
Ostatní	6	6,25 %

Tabulka 2– Podporu, kterou chtějí pracovníci DD

V této otázce měli respondenti uvést ve volné odpovědi, jakou další podporu by ve své profesi uvítali. Jednotlivé odpovědi jsem rozdělila do kategorií dle jejich významu, u každé kategorie je uveden počet a procento.

21 (21,88 %) respondentů uvedlo, že by v DD uvítali psychologickou podporu. Jedná se o psychologa pro děti, ale i zaměstnance, větší možnosti individuálních a skupinových supervizí. Respondenti by také byli rádi za etopeda či právníka pro děti. 11 (11,46 %) uvedlo, že by bylo dobré upravit legislativu.

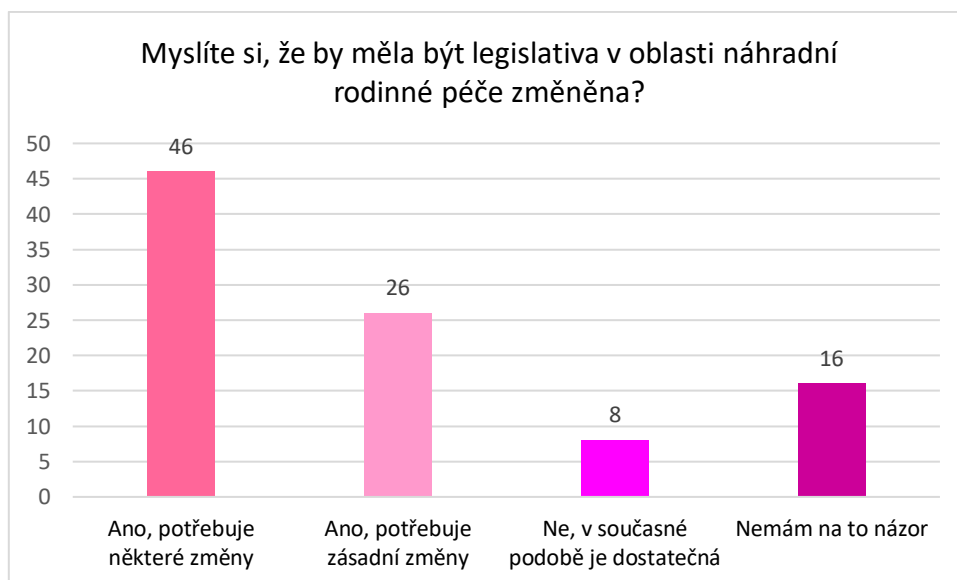
8 (8,33 %) respondentů by chtěli více školení a zaměřených seminářů a práci s dětmi, práci s agresivním dítětem, komunikaci s biologickými rodiči dítěte.

5 (5,21 %) uvedlo, že by chtěli zlepšit spolupráci a komunikaci s OSPOD, školami a doprovodnými organizacemi. Jeden respondent uvedl, že by si představoval lepší spolupráci institucí v systému SPOD.

Další skupina respondentů by si přála větší pravomoci. Konkrétní odpovědi respondentů: „*racionální návrhy, co s drzými dětmi; více kompetencí například možnost testovat děti na alkohol a drogy; návrhy na děti, které se ohání svými právy, ale už nedodržují své povinnosti*“.

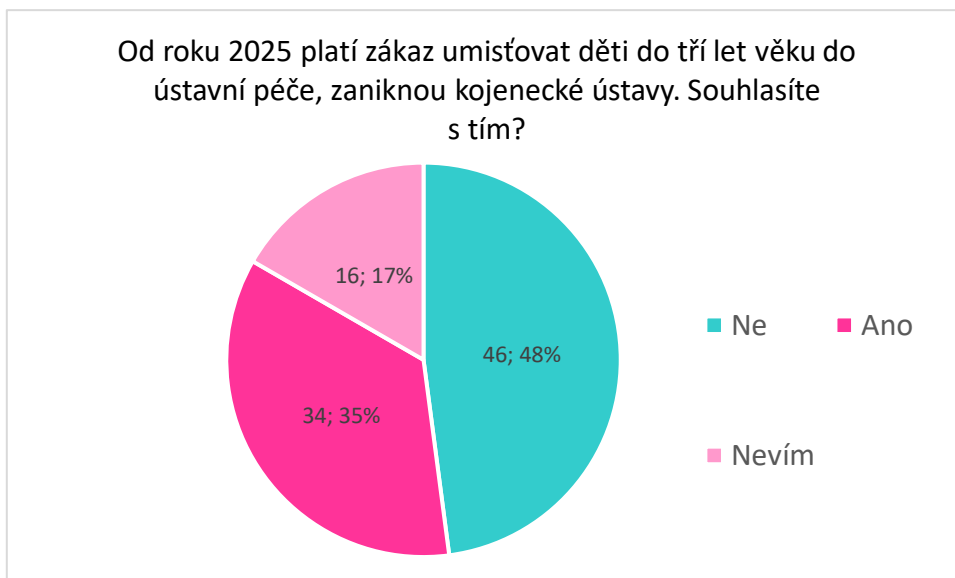
Dále se mezi odpověďmi vyskytovalo mít menší počet dětí na skupině z důvodu lepšího individuálního přístupu nebo větší počet pracovníků. Také by respondenti ocenili kvalitní diagnostiku dítěte před umístěním do DD, která by jim ukázala, co dítě potřebuje a jakým způsobem s ním dále pracovat.

V pěti případech by jako další podporu uvítali větší zájem města, kraje a lepší spolupráci mezi MPSV a MŠMT při řízení dětských domovů.

Graf 15 – Legislativa NRP

26 (27,08 %) respondentů si myslí, že legislativa potřebuje zásadní změny, 46 (47,92 %) si myslí, že potřebuje pouze některé změny. Legislativu označilo v současné podobě za dostatečnou 8 (8,33 %) respondentů.

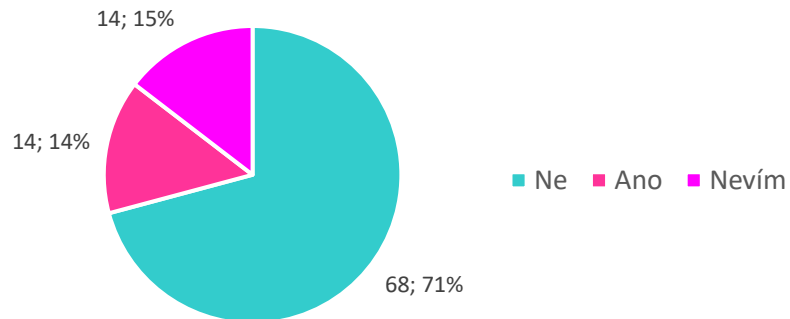

Graf 16 – Zákaz umisťovat děti do tří let do ústavní péče

Od roku 2025 platí zákaz umisťovat děti do tří let věku do ústavní péče. K tomuto výroku vyjádřilo souhlas 34 (35 %), nesouhlas 46 (48 %), bez názoru je 16 (17 %) pracovníků.

Vzhledem k transformaci systému je toto velmi zajímavý výsledek. Zákaz umisťování dětí do tří let věku do ústavní péče ukazuje posun směrem k rozvoji náhradních forem péče. 48 % pracovníků nesouhlasí s tímto opatřením, což může naznačovat obavy ohledně připravenosti systému na tuto změnu. Možná se jedná o obavy z nedostatku kvalitních pěstounských rodin. Na druhou stranu, 35 % pracovníků, kteří souhlasí, mohou vnímat tento krok jako pokrok k poskytování individuální péče, která lépe odpovídá potřebám malých dětí. Děti do tří let věku jsou v klíčové fázi vývoje a stabilní rodinné prostředí je pro ně často lepší než ústavní prostředí.

„Chceme, aby se od roku 2028 nesměly přijímat děti do sedmi let do pobytových zařízení. Je to praxe i v zahraničí,“ uvedla Zdislava Odstrčilová, vrchní ředitelka sekce rodinné politiky a sociálních služeb Ministerstva práce a sociálních věcí. Souhlasíte s

Graf 17 – Výrok od roku 2028

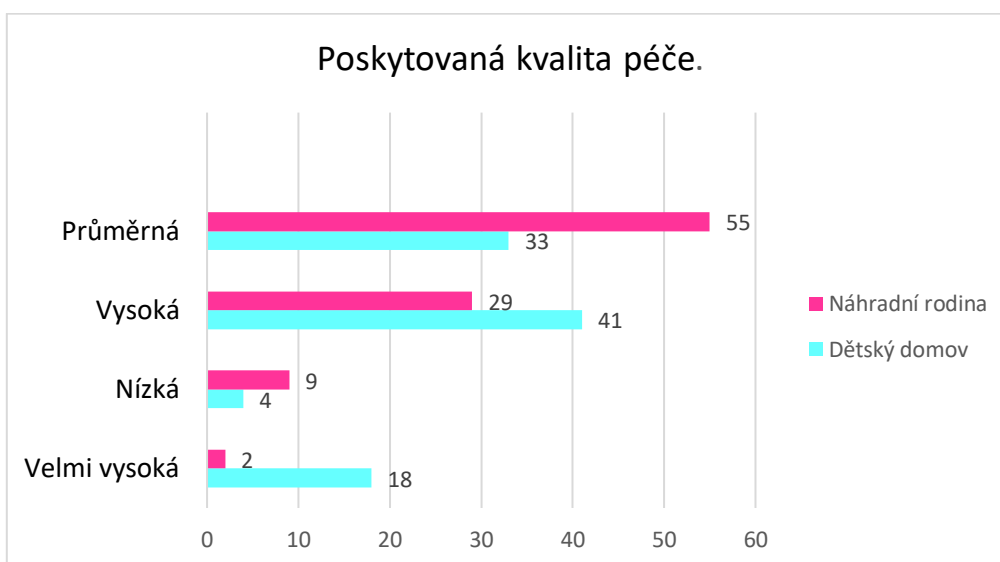
S výrokem souhlasí 14 (14 %), nesouhlasí 68 (71 %) respondentů. Toto je velmi zajímavé zjištění vzhledem ke změnám v oblasti sociálně – právní ochraně dětí.

Záměr přijímat děti do sedmi let pouze do náhradní péče a omezit pobyt v ústavních zařízeních je nepochybně krokem směrem k modernizaci systému péče o děti. Cílem je zajistit, aby děti vyrůstaly v prostředí, které co nejvíce připomíná rodinné. 71 % respondentů nesouhlasí s tímto opatřením, což může odrážet nejen obavy o připravenost systému na změny, ale také možné obavy o pracovní místa. Pokud by se postupně snížil počet dětí v ústavní péči, pracovníci těchto zařízení mohou mít strach z toho, že přijdou o svá pracovní místa, mnoho z nich může být zvyklých na stabilitu ústavní péče a obává se, že transformace s sebou přinese velké změny. To může být jeden z důvodů, proč se tolik respondentů k navrhované změně staví negativně. Proto je důležité, aby byla součástí transformace nejen péče o děti, ale i zajištění podpory pro pracovníky, kteří se musí přizpůsobit novým podmínkám.

Graf 18 – Stát se pěstounem

27 (28 %) dotazovaných uvádí, že uvažovali o tom stát se pěstouny a 69 (72 %) o tom neuvažovalo.

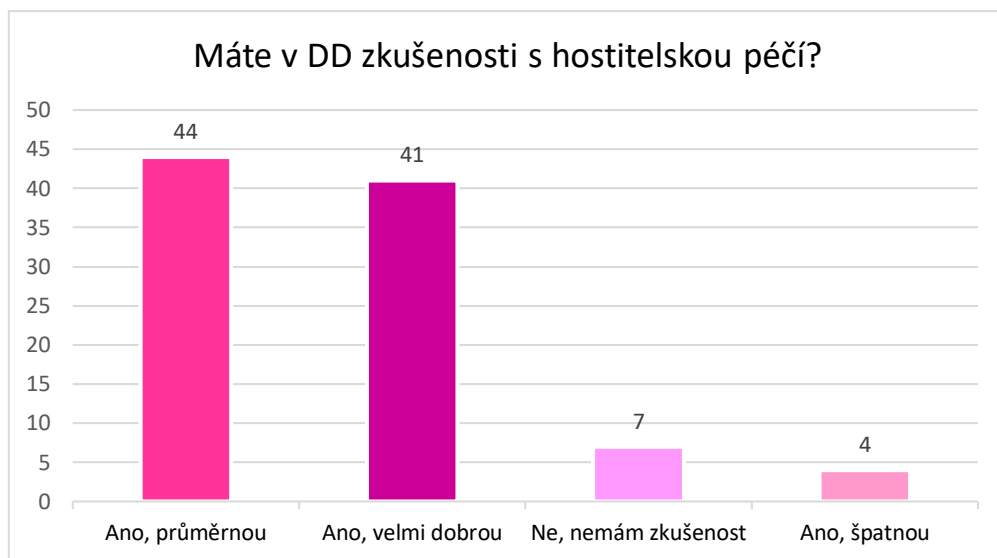

Graf 19 – Kvalita péče poskytovaná náhradními rodinami a v DD

Tento graf je vytvořený na základě otázek č. 4 „*Jak byste ohodnotili kvalitu péče o dítě poskytované náhradními rodinami?*“ a otázky č. 9 „*Jak byste ohodnotili kvalitu péče poskytovanou v DD?*“

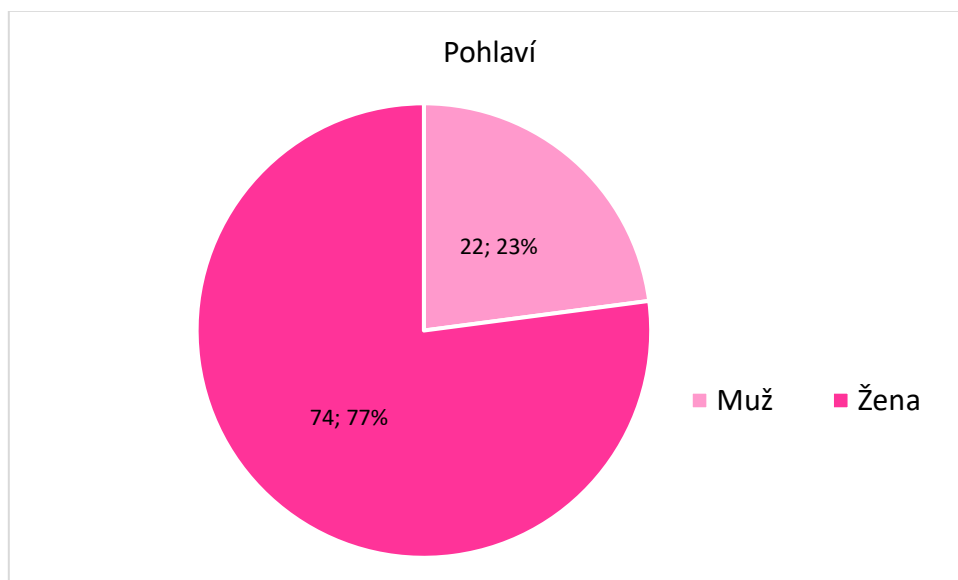
Z grafu je patrné, že kvalita péče poskytovaná v dětském domově je dle respondentů na lepší úrovni než – li kvalita péče poskytovaná náhradními rodinami. Pokud sečteme možnost *velmi vysoká a vysoká* zjistíme, že kvalitu péče v DD takto ohodnotilo 59 respondentů a kvalitu péče poskytovanou náhradními rodinami takto ohodnotilo pouze 31 respondentů. Respondenti vidí také kvalitu péče poskytnou náhradními rodina na *nízké úrovni* v 9 případech, zatímco kvalitu péče poskytovanou v DD na *nízké úrovni* jen ve 4 případech.

Jednou z možností, proč je dle respondentů lepší kvalita péče o dítě poskytovaná v DD, může být, že svoji práci hodnotí nadměru kladně, což je přirozené. Nechtějí ukazovat na nedostatky ve své práci, snaží se oddělit od negativních vjemů a kritik veřejnosti.

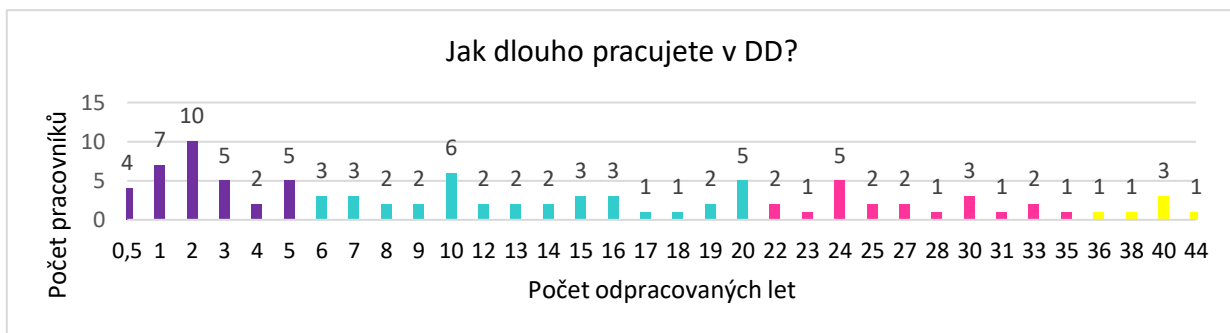
Graf 20 – Hostitelská péče

Velmi dobrou zkušenost s hostitelskou péčí má 41 (42,71 %), průměrnou zkušenost má 44 (45,83 %), špatnou zkušenost má pouze 4 (4,17 %) a bez zkušenosti s hostitelskou péčí je 7 (7,29 %) respondentů.

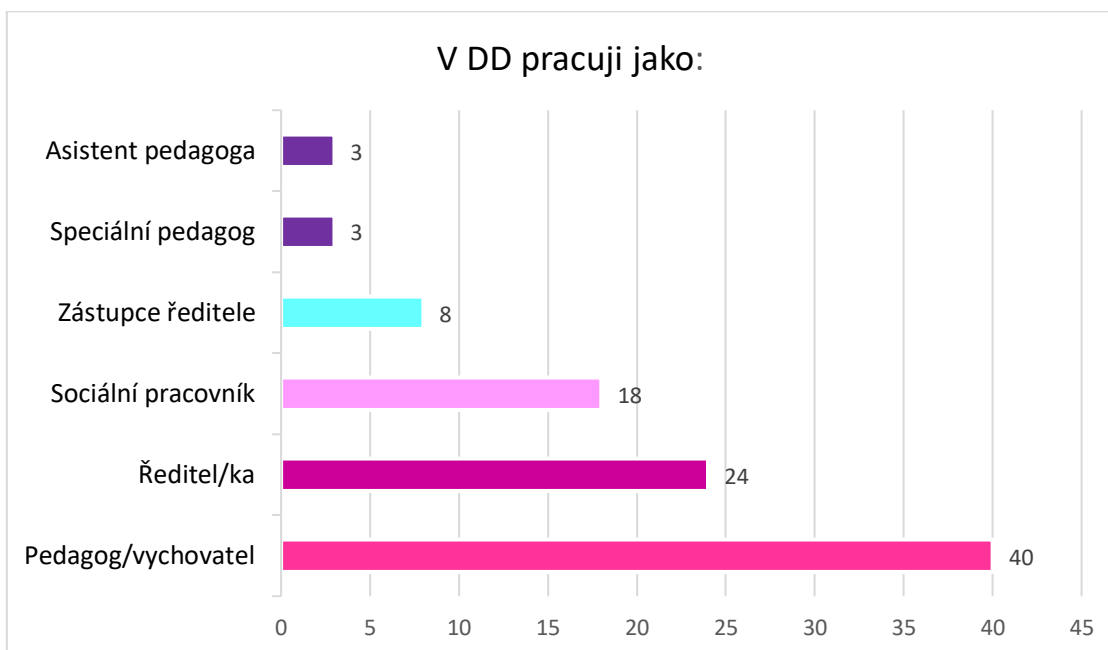
Graf 21 - Pohlaví

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 96 (100 %) pracovníků dětských domovů, z toho 22 (23 %) mužů a 74 (77 %) žen.

Graf 22 – Délka pracovního poměru v DD

Jak můžeme v grafu vidět odpracované roky v dětském domově jsou různorodé. Nejkratší dobu (0,5–5 let) pracuje v dětském domově **33 (34,38 %)** pracovníků, což představuje 34,38 % zaměstnanců, z toho je 23 vychovatelů, 6 sociálních pracovníků, 2 zástupci ředitele, 1 asistent pedagoga a 1 speciální pedagog, v tomto intervalu se nenašel žádný ředitel. Ve středu (6-20 let) se nachází **37 (38,54 %)**, zde najdeme 2 asistenty pedagoga, 4 zástupce ředitele, 8 sociálních pracovníků, 9 vychovatelů, 14 ředitelů. Ve třetí části (22-35 let) je **20 (20,83 %)** pracovníků, z toho 6 vychovatelů, 4 ředitelé, 4 sociální pracovníci, 2 zástupci ředitele a 2 speciální pedagogové. Na konci (36-44 let) najdeme **6 (6,25 %)** pracovníků, jedná se o 5 ředitelů a pouze 1 vychovatele. Nejvíce zaměstnanců pracuje v dětském domově do Velmi pěkně mě překvapila paní ředitelka, která v dětském domově působí již 44 let.

Graf 23 – Pracovní pozice v DD

Dotazník vyplnilo 40 (41,67 %) pedagogů/vychovatelů, 24 (25 %) ředitelů, 18 (18,75 %) sociálních pracovníků a 8 (8,33 %) zástupců ředitele. V nejmenším zastoupení jsou pracovní pozice speciální pedagog 3 (3,13 %) a asistent pedagoga 3 (3,13 %).

5.7 Verifikace hypotéz

H1: Pracovníci s délkou praxe delší než 10 let s výrokem zákazu umístování dětí do 7 let věku do pobytových zařízení od roku 2028 souhlasí, zatímco pracovníci s praxí 0-10 let s výrokem nesouhlasí.

H1₀: Neexistuje statisticky významný rozdíl mezi pracovníky s praxí delší než 10 let a pracovníky s praxí 0-10 let, pokud jde o souhlas s výrokem o zákazu umístování dětí do 7 let věku do pobytových zařízení od roku 2028.

H1₁: Pracovníci s praxí delší než 10 let souhlasí s výrokem o zákazu umístování dětí do 7 let věku do pobytových zařízení od roku 2028, zatímco pracovníci s praxí 0-10 let s tímto výrokem nesouhlasí.

Pro verifikaci hypotézy použijeme otázku č. 21 „Jak dlouho pracujete v DD?“ a otázku č.17 „Souhlasíte s výrokem paní Zdislavy Odstrčilové, vrchní ředitelka sekce rodinné politiky a sociálních služeb Ministerstva práce a sociálních věcí.“

Tabulka 3 – Empirické četnosti H1

Empirické četnosti	Ne	Ano	Nevím	Součet
Nad	33	6	6	45
Pod	35	8	8	51
Celkem	68	14	14	96

Tabulka 4 – Teoretické četnosti H1

Teoretické četnosti	Ne	Ano	Nevím	Součet
Nad	31,875	6,5625	6,5625	45
Pod	36,125	7,4375	7,4375	51
Celkem	68	14	14	96

Tabulka 5 – Testové kritérium H1

Testové kritérium	Ne	Ano	Nevím	Součet
Nad	0,0397	0,0482	0,0482	0,1361
Pod	0,0350	0,0425	0,0425	0,12
Celkem	0,0747	0,0907	0,0907	0,2561

Testové kritérium:

$$TK = \chi^2 = \sum \text{tab} \frac{(\text{emp} - \text{teor})^2}{\text{teor}}$$

TK = 0,2561

Hladina významnosti:

$$\alpha = 5 \%$$

$$\alpha = 0,05$$

Kritická hodnota:

$$KH = \chi^2_{1-\alpha} [(r-1) \times (s-1)]$$

$$KH = \chi^2_{0,95} [(2-1) \times (3-1)]$$

$$KH = \chi^2_{0,95} (2)$$

KH = 5,99

Kritická hodnota je vyšší než testové kritérium, což znamená, že zamítáme testovanou hypotézu H_{1A} : Pracovníci s praxí delší než 10 let souhlasí s výrokem o zákazu umístování dětí do 7 let věku do pobytových zařízení od roku 2028, zatímco pracovníci s praxí 0–10 let s tímto výrokem nesouhlasí.

Neexistuje statisticky významný rozdíl mezi pracovníky s praxí delší než 10 let a pracovníky s praxí 0–10 let, pokud jde o souhlas s výrokem o zákazu umístování dětí do 7 let věku do pobytových zařízení od roku 2028. **Hypotéza č. 1 NEBYLA POTVRZENA.**

H2: Pracovníci s delší praxí (více než 10 let) mají větší tendenci souhlasit s názorem, že legislativa v oblasti náhradní rodinné péče potřebuje zásadní změny.

H2₀: Pracovníci s delší praxí (více než 10 let) nemají větší tendenci souhlasit s názorem, že legislativa v oblasti NRP potřebuje zásadní změny než pracovníci s kratší praxí. To znamená, že neexistuje statisticky významný rozdíl v názorech mezi pracovníky s různou délkou praxe.

H2₁: Pracovníci s delší praxí (více než 10 let) mají větší tendenci souhlasit s názorem, že legislativa v oblasti NRP potřebuje zásadní změny než pracovníci s kratší praxí. To znamená, že existuje statisticky významný rozdíl v názorech mezi pracovníky s různou délkou praxe.

Pro verifikaci hypotézy použijeme otázku č. 21 „Jak dlouho pracujete v DD?“ a otázku č. 15 „Myslíte si, že by měla být legislativa v oblasti náhradní rodinné péče změněna?“.

Tabulka 6 – Empirické četnosti H2

Empirické četnosti	Potřebuje zásadní změny	Jiná odpověď	Celkem
Nad	14	31	45
Pod	12	39	51
Celkem	26	70	96

Tabulka 7 – Teoretické četnosti H2

Teoretické četnosti	Potřebuje zásadní změny	Jiná odpověď	Celkem
Nad	12,19	32,81	45
Pod	13,81	37,19	51
Celkem	26	70	96

Tabulka 8 – Testové kritérium H2

Testové kritérium	Potřebuje zásadní změny	Jiná odpověď	Celkem
Nad	0,27	0,1	0,37
Pod	0,24	0,09	0,33
Celkem	0,51	0,19	0,7

Testové kritérium:

$$TK = \chi^2 = \sum \text{tab} \frac{(\text{emp} - \text{teor})^2}{\text{teor}}$$

TK = 0,7

Hladina významnosti:

$\alpha = 5 \%$

$\alpha = 0,05$

Kritická hodnota:

$$KH = \chi^2_{1-\alpha} [(r-1) \times (s-1)]$$

$$KH = \chi^2_{0,95} [(2-1) \times (2-1)]$$

$$KH = \chi^2_{0,95} (1)$$

KH = 3,84

Kritická hodnota je vyšší než testové kritérium, proto zamítáme hypotézu H2₁. Pracovníci s delší praxí nemají větší tendenci souhlasit s názorem, že legislativa potřebuje zásadní změny. Neexistuje tedy statisticky významný rozdíl v názorech mezi pracovníky s různou délkou praxe. **Hypotéza č. 2 NEBYLA POTVRZENA.**

H3: Pracovníci, kteří uvažovali o tom, že by se mohli stát pěstounem vidí spolupráci mezi DD a náhradními rodiči jako klíčovou pro úspěšný přechod dítěte, na rozdíl od pracovníků, kteří se pěstouny stát nechtějí.

H3₀: Neexistuje statisticky významný rozdíl mezi pracovníky, kteří uvažovali o tom, že by se mohli stát pěstounem, a pracovníky, kteří se pěstouny stát nechtějí, pokud jde o vnímání spolupráce mezi dětskými domovy a náhradními rodiči jako klíčové pro úspěšný přechod dítěte.

H3₁: Pracovníci, kteří uvažovali o tom, že by se mohli stát pěstounem, vnímají spolupráci mezi dětskými domovy a náhradními rodiči jako klíčovou pro úspěšný přechod dítěte, na rozdíl od pracovníků, kteří se pěstouny stát nechtějí.

Pro verifikaci hypotézy použijeme otázku č. 18 „Uvažovali jste někdy o tom, že byste se mohli stát pěstounem?“ a otázku č. 6 „Jakým způsobem podle vás spolupráce mezi dětským domovem a náhradními rodiči může ovlivnit adaptaci dítěte do náhradní rodinné péče?“

Tabulka 9 – Empirické četnosti H3

Empirické četnosti	Spolupráce je klíčová	Jiná odpověď	Celkem
Ne	29	40	69
Ano	9	18	27
Celkem	38	58	96

Tabulka 10 – Teoretické četnosti H3

Teoretické četnosti	Spolupráce je klíčová	Jiná odpověď	Celkem
Nad	27,31	41,69	69
Pod	10,69	16,31	27
Celkem	38	58	96

Tabulka 11 - Testové kritérium H3

Testové kritérium	Spolupráce je klíčová	Jiná odpověď	Celkem
Nad	0,10	0,07	0,17
Pod	0,28	0,18	0,46
Celkem	0,38	0,25	0,63

Testové kritérium:

$$TK = \chi^2 = \sum \text{tab} \frac{(\text{emp} - \text{teor})^2}{\text{teor}}$$

TK = 0,63

Hladina významnosti:

$\alpha = 5 \%$

$\alpha = 0,05$

Kritická hodnota:

$$KH = \chi^2_{1-\alpha} [(r-1) \times (s-1)]$$

$$KH = \chi^2_{0,95} [(2-1) \times (2-1)]$$

$$KH = \chi^2_{0,95} (1)$$

KH = 3,84

Testové kritérium je menší než kritická hodnota. Přijímáme tedy hypotézu H₃₀, která tvrdí, že neexistuje statisticky významný rozdíl mezi pracovníky, kteří uvažovali o tom, že by se mohli stát pěstounem, a pracovníky, kteří se pěstouny stát nechtějí, pokud jde o vnímání spolupráce mezi dětskými domovy a náhradními rodiči jako klíčové pro úspěšný přechod dítěte. Hypotéza č. 3 **NEBYLA POTVRZENA.**

H4: Pracovníci, kteří absolvovali školení v oblasti NRP hodnotí úroveň podpory, kterou dostávají v DD od odborníků či institucí za velmi dobrou, na rozdíl od pracovníků, kteří školení neabsolvovali.

H40: Absolvování školení v oblasti NRP nemá vliv na hodnocení úrovně podpory, kterou pracovníci dostávají v dětských domovech od odborníků či institucí.

H41: Absolvování školení v oblasti NRP má vliv na hodnocení úrovně podpory, kterou pracovníci dostávají v dětských domovech od odborníků či institucí.

Pro verifikaci hypotéz použijeme otázku č. 12 „Absolvoval/a jste ve své praxi nějaké školení/vzdělávání v oblasti náhradní rodinné péče?“ a otázku č. 13 „Jaká je úroveň podpory, kterou dostáváte v DD, od jiných odborníků či institucí při procesu přechodu dítěte do náhradní rodinné péče?“

Tabulka 12 – Empirické četnosti H4

Empirické četnosti	Velmi dobrá	Jiná odpověď	Celkem
Ne	3	36	39
Ano	7	50	57
Celkem	10	86	96

Tabulka 13 – Teoretické četnosti H4

Teoretické četnosti	Velmi dobrá	Jiná odpověď	Celkem
Ne	4,06	34,94	69
Ano	5,94	51,06	27
Celkem	10	86	96

Tabulka 14 – Testové kritérium H4

Testové kritérium	Velmi dobrá	Jiná odpověď	Celkem
Ne	0,56	0,03	0,59
Ano	0,19	0,02	0,21
Celkem	0,75	0,05	0,8

Testové kritérium:

$$TK = \chi^2 = \sum tab \frac{(emp - teor)^2}{teor}$$

TK = 0,8

Hladina významnosti:

$\alpha = 5 \%$

$\alpha = 0,05$

Kritická hodnota:

$$KH = \chi^2_{1-\alpha} [(r-1) \times (s-1)]$$

$$KH = \chi^2_{0,95} [(2-1) \times (2-1)]$$

$$KH = \chi^2_{0,95} (1)$$

KH = 3,84

Kritická hodnota je vyšší než testové kritérium, což znamená že přijímáme hypotézu H40.

Absolvování školení v oblasti NRP nemá vliv na hodnocení úrovně podpory, kterou pracovníci dostávají v dětských domovech od odborníků či institucí. **Hypotéza č. 4 NEBYLA POTVRZENA.**

5.8 Závěr výzkumu

Cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, jaké jsou názory pracovníků dětských domovů na náhradní rodinnou péči, jaké jsou jejich konkrétní zkušenosti s tímto systémem, zda tento systém funguje a jaké jsou důvody pro dlouhodobý pobyt dětí v dětských domovech.

Celkově se výzkumu zúčastnilo 96 pracovníků dětských domovů z různých částí České republiky, mezi kterými byli pedagogové/vychovatelé, ředitelé, sociální pracovníci, zástupci ředitele, speciální pedagogové a asistenti pedagoga.

V rámci výzkumu byly zjištěny následující klíčové poznatky. Většina pracovníků dětských domovů považuje náhradní rodinnou péči za klíčovou součást systému péče o děti, ale zároveň vyjadřuje vážné obavy o její stabilitu a kvalitu. Výzkum ukázal, že 87,5 % respondentů se setkalo s případy, kdy děti byly vráceny zpět do dětských domovů z NRP. Mezi hlavní důvody návratů byly označeny problémy s adaptací dětí, problémy s výchovným stylem pěstounů a neschopnost pěstounů zvládnout náročnou situaci. Tyto výsledky ukazují na potřebu zajištění silnější podpory pěstounům, zejména v oblasti přípravy dětí na nový život a řešení komplikací, které mohou vzniknout během přechodu do rodinné péče.

Dalším významným zjištěním bylo, že 71 % respondentů nesouhlasí s plánovaným zákazem umístování dětí mladších 7 let do ústavní péče od roku 2028. Tento odpor lze částečně vysvětlit obavami o pracovní místa, ale také o stabilitu systému náhradní rodinné péče, který není dostatečně silný, aby zvládl všechny děti, které by v případě zákazu opustily dětský domov.

V otázce nevýhod NRP pracovníci označili jako největší problém možnost návratu dětí do ústavní péče, což uvedlo 40,65 % respondentů. Dalšími významnými problémy byly nedostatečná prověrka pěstounů a problémy s komunikací mezi pěstouny a biologickými rodiči. Tyto problémy, ukazují na potřebu komplexní podpory jak pro pěstouny, tak pro děti, které do této péče přecházejí.

K hlavním důvodům pro dlouhodobý pobyt dětí v dětských domovech patří vyšší věk dětí, nedostatek pěstounů a trauma či handicap dětí. Dále pracovníci zmínili, že pro některé děti je obtížné najít pěstouny, zejména v případě sourozeneckých skupin, což je uváděno u 40,63 % respondentů. Tyto faktory ukazují na nutnost přehodnocení systému NRP, aby bylo možné zajistit vhodnou péči pro starší děti a děti s traumatem či handicapem.

Výzkum rovněž ukázal, že 75 % respondentů by uvítalo změny v legislativě týkající se NRP. Respondenti také uvedli, že by v dětských domovech uvítali větší podporu v podobě podrobné

diagnostiky dětí před nástupem do zařízení a lepší spolupráce s pěstouny. Dále by respondenti uvítali dalšího zaměstnance, z důvodu lepší individuální práce s dětmi. Rádi by využívali služeb psychologa a pravidelných supervizí.

Výzkum se také zaměřil na ověření čtyř hypotéz pomocí chí-kvadrát testu. Žádná z hypotéz však nebyla potvrzena. To znamená, že mezi proměnnými, jako je délka praxe pracovníků a jejich názory na legislativní změny, souhlas s umístováním dětí do ústavní péče a vnímání spolupráce mezi dětskými domovy a pěstouny, nebyl zjištěn statisticky významný rozdíl. Tento výsledek naznačuje, že názory pracovníků nejsou ovlivněny pouze jejich délkou praxe, ale spíše konkrétními zkušenostmi s NRP.

Celkově výzkum ukázal, že pracovníci dětských domovů vnímají náhradní rodinnou péči jako důležitý nástroj pro péči o děti, avšak zároveň vyjadřují vážné obavy o stabilitu a kvalitu tohoto systému. Klíčovými problémy jsou nedostatek pěstounů, problémy s přechodem dětí do NRP, časté návraty dětí zpět do dětských domovů a nutnost posílení legislativní podpory. Výsledky výzkumu naznačují, že systém NRP potřebuje zásadní změny, které by umožnily efektivněji pokrýt potřeby dětí a pěstounů.

ZÁVĚR

Tato práce s názvem „Náhradní rodinná péče pohledem pracovníků dětského domova“ se zaměřuje na problematiku dětských domovů a náhradní rodinné péče, a to zejména z pohledu pracovníků těchto zařízení.

Teoretická část práce obsahuje podrobný přehled o jednotlivých formách náhradní rodinné péče a ústavní péče. Popisuje také přechod a začleňování dítěte do náhradní rodiny. Také se zabývá problematikou sociálně-právní ochrany dětí, pozornost je věnována také současným změnám v tomto systému a v neposlední řadě popisuje fungování dětských domovů, včetně jejich personálního zajištění a organizační struktury.

Praktická část diplomové práce je tvořena kvantitativním výzkumem formou dotazníkového šetření mezi pracovníky dětských domovů. Dotazník se skládá z 22 otázek, které byly kombinací otevřených, uzavřených a škálovacích otázek. Dotazník byl vytvořen na platformě Survio a respondentům byl zaslán e-mailem. Našla jsem mapu dětských domovů v ČR, ze které jsem se následně dostala na stránky jednotlivých DD. Na začátku jsem se potýkala s nízkou návratností dotazníků, oslovila jsem proto téměř všechny domovy v ČR a získala tak 96 respondentů.

Při analýze získaných dat jsem ověřovala hypotézy pomocí chí-kvadrát testu. Všechny hypotézy však byly zamítnuty, což naznačuje, že související faktory nejsou v rámci dané problematiky tak silně propojené, jak se původně předpokládalo.

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jaké jsou názory pracovníků dětských domovů na náhradní rodinnou péči. Z výzkumu vyplynulo několik cenných zjištění, která se týkají aktuálních problémů v této oblasti. Pracovníci dětských domovů se shodují na tom, že by bylo vhodné upravit legislativu týkající se NRP i fungování dětských domovů, přičemž nejčastěji zmiňovanými příčinami dlouhodobého pobytu dětí v DD jsou nedostatek pěstounů, vyšší věk dětí a traumatické zkušenosti a handicap dětí. Respondenti také vyjadřovali potřebu větší podpory ze strany vedení dětských domovů, včetně psychologické pomoci, a uvítali by zajištění dalších pracovních pozic, které by mohly zlepšit péči o děti. Kromě toho byly identifikovány důvody, které vedou k návratu dětí z NRP zpět do dětského domova.

Tento výzkum přinesl cenné informace, které mohou sloužit jako podnět k zamyšlení pro pracovníky dětských domovů a pro změny, které by mohly přispět ke zlepšení péče o děti v náhradní rodinné péči. I když všechny výzkumné hypotézy byly zamítnuty, výzkum poskytl bohatý základ pro další zkoumání.

ZDROJE

PUBLIKACE

1. *Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2018. ISBN 978-80-907053-2-6
2. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6
3. GABRIEL, Zbyněk a NOVÁK, Tomáš. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Psyché. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1788-3.
4. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.
5. MATOUŠEK, Oldřich a PAZLAROVÁ, Hana. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Online. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3336-7.
6. NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-86131-91-7
7. SYCHROVÁ, Adriana. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Vydání I. Monographica., XIV. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015. ISBN 978-80-7395-955-5.
8. ŠKOVIERA, Albín. *Vychovatelství a výchova*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2022. ISBN 978-80-7560-416-3. Začátek formuláře
9. TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-864-3.
10. ZEŽULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

INTERNETOVÉ ZDROJE

11. ASOCIACE DÍTĚ A RODINA. *Přehled dětských domovů*. Online. 2019. Dostupné z: <https://mapa.ditearodina.cz/>. [cit. 2025-02-17].
12. *Děti zůstávají v ústavech. Může za to jejich vyšší věk i stávající krize rodiny*. Online. In: Deník.cz. 2017. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/deti-zustavaji-v-ustavech-muze-za-to-jejich-vyssi-vek-i-stavajici-krize-rodiny-20170328.html. [cit. 2025-03-27].
13. *Dětský domov Boskovice, příspěvková organizace: Vnitřní řád*. Online. In: Dětský domov Boskovice. 2019. Dostupné z: <http://www.ddboskovice.cz/wp-content/uploads/2019/05/vnitri-rad.pdf>. [cit. 2025-03-06].
14. *Dětské domovy*. Online. In: Nadační fond podpořit. 2022. Dostupné z: <https://nfpodporit.cz/informujeme-vas/detske-domovy/>. [cit. 2025-02-04].
15. *Formy náhradní rodinné péče*. Online. In: Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2023. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>. [cit. 2025-03-27].
16. *Formy náhradní výchovy*. Online. Otevřená budoucnost. Dostupné z: <https://www.otevrenabudoucnost.cz/formy-nahradni-vychovy/>. [cit. 2025-02-04].
17. *Fostering in England 1 April 2023 to 31 March 2024*. Online. In: GOV.UK. 2024. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/statistics/fostering-in-england-1-april-2023-to-31-march-2024/fostering-in-england-1-april-2023-to-31-march-2024>. [cit. 2025-03-29].
18. *Hostitelská péče*. Online. Děti patří domů. Dostupné z: <https://www.detipatridomu.cz/hostitelskapecce/#hp>. [cit. 2025-02-04].
19. *Novela zákona o SPOD a souvisejících předpisů (zák. č. 242/2024 Sb.)*. Online. In: Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dostupné z: <file:///C:/Users/linda/Downloads/Prezentace+%C5%A1kolen%C3%AD+K%C3%9A+novela+SPOD+fin.pdf>. [cit. 2025-03-22].
20. *Novinky v oblasti náhradní rodinné péče v roce 2025*. Online. In: Centrum nové naděje. 2025. Dostupné z: <https://www.cnnfm.cz/novinky-v-oblasti-nahradni-rodinne-pece-v-roce-2025/>. [cit. 2025-03-22].
21. *Metodické doporučení MPSV č. 7/2009 k odbornému posuzování žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče*. Online. In: Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2009. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Metodicke+doporuceni+MPSV+c-7.pdf/e86827bf-df9a-8bd2-692a-ce1a13e7f691>. [cit. 2025-02-28].

22. *Opatrovnictví/Opatrovník*. Online. In: ŠANCE DĚTEM. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/slovník/opatrovnickviopatrovnik>. [cit. 2025-02-04].
23. *Poručnictví (Poručenství)*. Online. In: Šance dětem. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/slovník/porucnictvi-porucenstvi>. [cit. 2025-02-04].
24. *Práva a povinnosti opatrovníků*. Online. Reforma opatrovnictví / Liga lidských práv. Dostupné z: <https://www.reformaopatrovnictvi.cz/opatrovnictvi/prava-a-povinnosti-opatrovnika/>. [cit. 2025-02-04].
25. PREUSS, Ondřej. *Ústavní výchova: Jak funguje polepšovna nebo dětský domov?* Online. In: Dostupný advokát. 2024. Dostupné z: <https://dostupnyadvokat.cz/blog/ustavni-vychova#jake-dopady-ma-ustavni-pece>. [cit. 2025-03-06].
26. *Shortage of foster carers causing 'very real' UK crisis, Barnardo's warns*. Online. In: The guardian. 2025. Dostupné také z: <https://www.theguardian.com/society/2025/jan/07/shortage-of-foster-carers-causing-very-real-uk-crisis-barnardos-warns>.
27. *Sociální pracovník v institucionální výchově dětí a mládeže (DD, DgÚ, DDsŠ, VÚM, SVP)*. Online. In: Sociální práce. 2020. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/profesiogramy/socialni-pracovnik-v-institucionalni-vychove-deti-a-mladeze-dd-dgu-ddss-vum-svp/#:~:text=Soci%C3%A1ln%C3%AD%20pracovn%C3%ADk%20funguje%20jako%20expert%20na%20rodinnou%20situaci,%C4%8D%C3%A1st%20administrativy%20s%20pojenou%20s%20pobytem%20d%C3%AD%C4%9Bte%20v%20za%C5%99%C3%A1Dzen%C3%AD>. [cit. 2025-03-06].
28. *Speciální pedagog*. Online. In: Edukee. Dostupné také z: <https://edukee.cz/profese/specialni-pedagog>.
29. *Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele školního roku 2023/2024*. Online. In: Statistický informační systém Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. 2024. Dostupné z: <https://statis.msmt.cz/rocenka/rocenka.asp>. [cit. 2025-03-27].
30. *Statistiky: Aktuální statistiky pěstounské péče*. Online. In: Buď in pěstoun. 2025. Dostupné také z: <https://www.budinpestoun.cz/web/cz/statistiky>.
31. *Statistiky: Roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za rok 2023*. Online. In: Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2023. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statistiky-1>. [cit. 2025-03-22].

32. *Svěření do péče jiné osoby*. Online. Středisko náhradní rodinné péče. Dostupné z: <https://nahradnirodina.cz/o-nahradni-rodinne-peci/svereni-do-pecce-jine-osoby/>. [cit. 2025-02-04].
33. *Systém náhradní péče*. Online. In: Šance dětem. 2012, 18.10.2023. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/system-nahradni-pecce>. [cit. 2025-02-04].
34. *TISKOVÁ ZPRÁVA*. Online. In: Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2025. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/9511477/TZ_2_1_2025_Konec+kojeneck%C3%BDch+%C3%BAstav%C5%AF.pdf/7e93c017-a9ac-1e25-c5f6-f40763a6fbd9?t=1735818106137. [cit. 2025-02-28].
35. URBÁNKOVÁ, Alena. *Vnitřní řád*. Online. In: Dětský domov Cheb a Horní Slavkov, příspěvková organizace. 2020. Dostupné z: <https://www.ddchs.cz/data/image/full/Vnit%C5%99n%C3%AD%20%C5%99%C3%A1d.pdf>. [cit. 2025-03-27].
36. VÍTKOVÁ RULÍKOVÁ, Klára. *Metodické doporučení MPSV č. 4/2009 k přechodu dítěte do náhradní rodiny*. Online. In: Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2009. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-4.pdf/acdd2102-8d3d-7511-7c51-ec0da1972b6f. [cit. 2025-03-27].
37. ZÁKORA, Cyril; JANDOVÁ, Tereza; HRADÍLKOVÁ, Terezie; NAVRÁTILOVÁ, Jitka a CIRBUSOVÁ, Martina. *Řešení situace dětí dlouhodobě umístěných v ústavní výchově: Systémový projekt MPSV*. Online. In: Sociální práce. 2018. Dostupné z: <https://www.pravonadetstvi.cz/files/files/prezentace-7---Reseni-situace-deti-v-ustavni-vychove.pdf>. [cit. 2025-03-06].

LEGISLATIVA

38. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty*. [Praha]: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016. ISBN 978-80-7421-120-1.
39. *Vyhláška č. 60/2006 Sb.: Vyhláška o postupu při zjišťování psychické způsobilosti pedagogických pracovníků školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školských zařízení pro preventivně výchovnou péči a o podrobnostech o školení osob žádajících o akreditaci k oprávnění zjišťovat psychickou způsobilost (vyhláška o psychické způsobilosti pedagogických pracovníků)*. Online. In: *Zákony pro lidi*. 2006. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-60>.
40. Zákon č. 89/2012 Sb. *Občanský zákoník. Zákony pro lidi* [online]. 2012 [cit. 2025-01-06]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.
41. Zákon č. 109/2002Sb. *Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Zákony pro lidi* [online]. 2002 [cit. 2025-02-06]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109#f2299949>
42. Zákon č. 359/1999 Sb. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Zákony pro lidi* [online]. 1999 [cit. 2025-02-06]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>.
43. Zákon č. 563/2004 Sb. *Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. Zákony pro lidi* [online]. 2004 [cit. 2025-02-06]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Dotazník

PŘÍLOHA A: Dotazník – Náhradní rodinná péče

Jmenuji se Linda Stejskalová a jsem studentkou navazujícího magisterského oboru Resocializační pedagogika Univerzity Pardubice. Chtěla bych Vás poprosit o vyplnění dotazníku k mé diplomové práci na téma „Náhradní rodinná péče pohledem pracovníků dětského domova“. Dotazník budete vyplňovat asi 10-15 minut. Dotazníky jsou anonymní, nikdo nepozná, kdo dotazník vyplnil.

Děkuji.

1. Jak často se setkáváte s případy dětí, které odcházejí do náhradní rodinné péče ve vaší práci? (k cizím lidem i příbuzným)
 - Velmi často
 - Často
 - Občas
 - Zřídka
 - Nikdy

2. Jakým způsobem tyto faktory ovlivňují úspěch přechodu dítěte do náhradní rodinné péče? 1- nejméně, 6 - nejvíce

Ujistěte se, že jste v každém políčku zaškrtnli odpověď.

	1	2	3	4	5	6
Příprava dítěte na přechod do NRP						
Podpora pěstounské rodiny						
Věk dítěte při přechodu						
Kvalita spolupráce mezi pracovníky DD, OSPOD, doprovázející organizace						
Délka pobytu v ústavní výchově						
Zkušenosti pěstounů s dětmi z ústavní výchovy						

3. Ohodnoťte závažnost jednotlivých nevýhod náhradní rodinné péče.
1 - nejméně závažný, 6 - nejzávažnější
Ujistěte se, že jste v každém políčku uvedli odpověď

	1	2	3	4	5	6
Stresující přechod pro dítě						
Nedostatečně prověření pěstouni						
Možný návrat dítěte do ústavní výchovy						
Obtížná adaptace dítěte v nové rodině						
Problémy s komunikací mezi pěstouny a biologickými rodiči						

4. Jak byste ohodnotili kvalitu péče o dítě poskytované náhradními rodinami?

- Velmi vysoká
- Vysoká
- Průměrná
- Nízká
- Velmi nízká

5. Jak hodnotíte spolupráci dětského domova s náhradními rodinami?

- Velmi dobrá
- Dobrá
- Průměrná
- Špatná
- Velmi špatná

6. Jakým způsobem podle vás spolupráce mezi dětským domovem a náhradními rodiči může ovlivnit adaptaci dítěte do náhradní rodinné péče?

- Spolupráce je klíčová
- Spolupráce je důležitá, ale není rozhodující
- Spolupráce není zásadní
- Nemám na to názor

7. Jak důležité jsou následující faktory v souvislosti s tím, proč děti zůstávají v dětském domově déle než 5 let?

	1	2	3	4	5	6
Nedostatek pěstounů						
Dítě ze sourozenecké skupiny						
Traumata a handicapy dětí (etnikum, postižení, nemoci atd.)						
Vyšší věk dětí						
Dokončení vzdělávání dítěte v DD						
Špatné podmínky v biologické rodině						
V DD se mají lépe než v rodině						

8. Setkali jste se ve své praxi s tím, že bylo dítě znovu navráceno do DD?

- Ano
- Ne

9. Pokud jste v předchozí otázce (Setkali jste se ve své praxi s tím, že bylo dítě znovu navráceno do DD?) odpověděli ANO, uveďte stručně důvod, proč.
-

10. Jak byste ohodnotili na základě svých zkušeností kvalitu péče poskytovanou v dětském domově?

- Velmi vysoká
- Vysoká
- Průměrná
- Nízká
- Velmi nízká

11. Z vaší praxe vyplývá, že pro dítě, které nemůže vyrůstat u rodičů, je ve většině případů vhodnější spíše:

- Dětský domov
- Náhradní rodinná péče
- Tak napůl
- Nevím

12. Jak celkově hodnotíte spolupráci DD s OSPOD?

- Velmi vysoká
- Vysoká
- Průměrná
- Nízká
- Velmi nízká

13. Absolvoval/a jste ve své praxi nějaké školení/vzdělávání v oblasti náhradní rodinné péče?

- Ano
- Ne

14. Jaká je úroveň podpory, kterou dostáváte v DD, od jiných odborníků či institucí při procesu přechodu dítěte do náhradní rodinné péče?

- Velmi dobrá
- Dobrá
- Průměrná
- Špatná
- Velmi špatná

15. Jakou další podporu byste uvítali pro výkon své práce v DD?
(buďte konkrétní)

16. Myslíte si, že by měla být legislativa v oblasti náhradní rodinné péče změněna?

- Ano, potřebuje zásadní změny
- Ano, potřebuje některé úpravy
- Ne, je v současné podobě dostatečná
- Nemám na to názor

17. Od roku 2025 platí zákaz umisťovat děti do tří let věku do ústavní péče, zaniknou kojenecké ústavy. Souhlasíte s tím?

- Ano
- Ne
- Nevím

18. „Chceme, aby se od roku 2028 nesměly přijímat děti do sedmi let do pobytových zařízení. Je to praxe i v zahraničí,“ uvedla Zdislava Odstrčilová, vrchní ředitelka sekce rodinné politiky a sociálních služeb Ministerstva práce a sociálních věcí. Souhlasíte s tímto výrokem?

- Ano
- Ne
- Nevím

19. Uvažovali jste někdy o tom, že byste se mohli stát pěstounem?

- Ano
- Ne

20. Máte v DD zkušenosti s hostitelskou péčí?

- Ano, velmi dobrou
- Ano, průměrnou
- Ano, špatnou
- Ne, nemám zkušenost

21. Jste?

- Žena
- Muž
- Jiné

22. Jak dlouho pracujete v DD? (Uveďte počet let)

23. Na jaké pozici v DD pracujete?

- Ředitel/ka
- Zástupce ředitele
- Pedagog/vychovatel
- Asistent pedagoga
- Speciální pedagog
- Sociální pracovník/ce